

ΕΝΔΟΧΩΡΑ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ:

★ ΠΟΙΗΣΗ:

ΔΑΛΛΑΣ Γιάννης: Μνήμη J.F.K.
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Πύρρος: Τῆς μοναξιάς
ΓΚΙΖΙΚΗ Χρυσούλα: Ἡ Κλεψύδρα, Ἀδιέξοδο
ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ Γιώργος: Τομή
ΧΟΥΔΙΑΡΑΣ Νίκος: Ἐξώστες
ΤΖΑΛΛΑΣ Λευτέρης: Ἀμφιβολίες

★ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ:

ΜΗΛΙΩΝΗΣ Χριστόφορος: Στὸ φαράγγι
ΑΡΑΓΗΣ Γιώργος: Τὰ πλακάτ
ΦΟΥΡΙΩΤΗΣ Ἀγγελος: Ἀπὸ τὰ «Ἀπομνημονεύματα
τοῦ Ὀδυσσεά»

★ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΑΡΑΓΗΣ Γιώργος: Μοντέρνα ποίηση καὶ κοινὸ

★ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ:

ΣΕΡΓΚΙΝ Ζάκ: Τὸ πάρτυ στῆς Τερέζας (μετάφραση Λεί-
ας—Χατζοπούλου Κοραβία)
ΛΩΦΕΝΣ Δαυίδ: Νυχτερίδα (μετάφραση Εὔης Παπαδο-
πούλου)
ΗΡΟΔΟΤΟΣ: Βίος καὶ πολιτεία τυράννων (μετάφραση
Κ. Π. Βλάχου)

★ ΑΡΘΡΟ: Σατραπεῖες... ★ ΧΡΟΝΙΚΑ: Τὸ Νόμπελ τοῦ 63 καὶ ἡ Ἀκαδη-
μία - Ἡ ὑποδογὴ—Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης—Ἐνθύμηση—Μιά ἐπιστολὴ ★ **Η**
ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ: E. B. WHITE «Λογοτεχνικὸς Δοκιμαστής» (μετάφρα-
ση Ν. Λώλη)—Θανάση Τζούλη: Ν. Α. Ἀσλάνογλου Ποιήματα γιὰ ἓνα καλοκαίρι»

ΝΟΕΜΒΡΗΣ—ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ 1963

ΓΙΑΝΝΙΝΑ

25

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ:

ΑΡΑΓΗΣ Γεώργιος - ΔΑΛΛΑΣ Γιάννης - ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Πύρρος
- ΚΑΡΒΕΛΗΣ Τάκης - ΛΕΟΝΤΑΡΗΣ 'Αχιλλέας - ΛΩΛΗΣ
Νίκος - ΜΗΛΙΩΝΗΣ Χριστόφορος - ΤΖΑΛΛΑΣ Κίμων - ΤΖΑΛ-
ΛΑΣ Λευτέρης - ΤΖΙΟΒΑΣ Φρίξος - ΤΖΟΥΛΗΣ Θανάσης -
ΤΟΥΛΟΥΠΗΣ Φάνης

Περιοδικού: Θανάσης Τζούλης, Καλλιθέας 14

Υπεύθυνοι:

Τυπογραφείου: Εύθύμιος Τζάλλας, Δαγκλή 10

"Υψηλή συνεργασίας - "Έντυπα: Γιάννη Δάλλα (Δαγκλή 10)

Συνδρομές: Φρίξο Τζιόβα ('Ασπράγγελοι Ζαγορίου)

Συνδρομή 'Ετησία Δραχ. 60 Τιμή Τεύχους Δραχ. 10

M N H M H J. F. K.

Σημαιοφόρε, πού γύριζες μ τ' ὄραμα τῆς εἰρήνης,
εἶδες τὴν πολιτεία σου κομματιασμένη σημαία
—τὴ γυναῖκα σου ἀγριοπούλι μὲ τὰ φτερά της σὰν κρέπια—
μιὰ θλίψη ἀπ' τὰ σαξόφωνα τῶν νέγρων τοῦ Νότου
κ' ὕστερα τὰ μάτια σου τὰ κατάπιε ἡ ἄσφαλτος
—ἡ ζούγκλα τοῦ Τέξας.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΑΛΛΑΣ

Σ Α Τ Ρ Α Π Ε Ι Ε Σ . . .

Μιά πνευματικὴ σατραπεία δὲν διαφέρει καὶ πολὺ ἀπὸ τὶς
λοιπὲς διοικητικὲς σατραπεῖες.

Ἀπεναντίας μάλιστα.

Σημαίνει σφετερισμὸς τοῦ πνευματικοῦ χώρου ἀπὸ φορεῖς
ἄλλου γένους. Καὶ ἐκμετάλλευση τῆς τέχνης γιὰ σκοποὺς ἄλλης
προσόδου. Κ' εἶδαμε τὰ τελευταῖα χρόνια ἀπὸ τὴν κορυφὴ ὥς
τὴν περιφέρεια τοῦτα τὰ θλιβερά καὶ παράδοξα. Τεχνοπατέρες
διορισμένοι, ἢ ὅπως-ὅπως αἰρετοί, ἀπὸ πάνω. Ὁ λόγος τους
εἶχε τὸ ὕφος ἀρμοστοῦ. «Εἴμαστε δικτατορικοὶ στὴ λήψη ἀπο-
φάσεων καὶ δημοκρατικοὶ στὴν ἀπόδοση ἐλέγχου!». Λόγος ὑπο-
πτος, ἢ τουλάχιστον ἀνύποπτος γιὰ τὴ λογικὴ ἀντινομία του.
Καὶ ἡ βάση κάτω; Τὰ περιοδικά, τὰ σωματοεῖα, οἱ φιλόμουσοι
τῆς «ἀκριτικῆς» μας περιφέρειας; Κανόναρχοι καὶ ἀντηχεῖα τῆς
ἐντολῆς τοῦ ἀρμοστοῦ. Κ' εἶχε διαγκωνισθεῖ στὰ περιθώρια ἡ

γνήσια δημιουργία, είχε περισσέψει στην επιφάνειά ο θόρυβος.

Γιατί κάθε σατραπείας, και της πνευματικής πιο πολύ, πρωταρχικός σκοπός είναι η επίδειξη ὄγκου. Κραυγαλέες ἐορτές και πανηγύρεις, πνευματικά βαρελότα και χοροστάσια και κολαριστὲς ἐπισημότητες.

Βακχεῖες ἐπιφανείας!

Τὰ εἶδαμε και τὰ ὑποφέραμε ὅλα, μὲ ἀδιαφορία καὶ θυμηδία. Τὴν παραδοσιακὴν δημογεροντίαν νὰ παρατάσσεται μὲ ἔμμεσες εὐλογίες. Τοὺς νεωτερίζοντες νὰ ἐπιστρατεύονται, λόχος ὑπηρεσίας. Καὶ μερικοὺς, μὲ τὴ μικρὴ ἢ μεγάλη σφραγίδα τῆς δωρεᾶς, νὰ χαρίζονται στὰ ὕλικά ἢ ἠθικά τους συμφέροντα.

Εὐθὺν γραμμισμένοι κι αὐτοὶ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς σατραπείας.

Ποιὸς ἔμελλε νὰ φωνάξει τοὺς στίχους τοῦ ποιητῆ;

«Εἶναι ποὺ μὲ φιορόχαρτα χρυσώνοντας τὸ ψέμα
τὸ φόρεσες βασιλικὸ στοῦ ἀθῶου τὰ μάτια στέμμα.»

Μόνον οἱ καιροί!

Καὶ μαζὺ μὲ τὴν ἀνένδοτη ἀλλαγὴ τῶν καιρῶν, ἐμεῖς οἱ περιθωριακοὶ σταυροφόροι τῆς τέχνης. Μὲ τὴν παμπάλαια πίστη πὼς «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος»· καὶ μετὰ οἱ τυφλοπόντικοι καὶ οἱ τεχνοπατέρες τοῦ λόγου.

Μ' αὐτὴ τὴν πίστη περνᾶμε στὴν 5ῃ χρονιά, κι ἄς ἐλπίζουμε σὲ μιὰν ἄλλην ἐποχὴ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς «Ἐνδοχώρας».

7

ΣΤΟ ΦΑΡΑΓΓΙ

Ένα πρωί κουβαλήθηκε κάτω στο φαράγγι το «έργο-τάξιο» με έπι κεφαλής ένα μηχανικό κι έναν ύπομηχανικό. Τήν πρώτη μέρα οί εργάτες βάλθηκαν νά στήνουν καταλύματα γιά τούς ανθρώπους καί στέγαστρα γιά τά σύνεργά τους. Ο μηχανικός έδωσε οδηγίες γιά τò πώς έπρεπε νά γίνουν οί εγκαταστάσεις, ανάθεσε στòn ύπομηχανικό νά επιβλέπει, κι ό ίδιος κατέβηκε μονάχος του νά κάνει αναγνώριση περιδιαβάζοντας δίπλα στήν κοίτη τοῦ ποταμοῦ μέ τά ψηλά πλατάνια. Υπολόγισε μέ τò μάτι τò άνοιγμα τοῦ φαράγγιου, τò ύψος του, τήν ποσότητα τοῦ νεροῦ, πού θά φερνε τò χειμώνα, τή δύναμή του.

Ήταν εκεί ένα βαθύ φαράγγι πού στήν κοίτη του κατέβαζε τά νερά του ό ποταμός—θολός μέ τίσ κατεβασιές, πράσινος τήν άνοιξη, όταν λιώνουν τά χιόνια, μὰ πάντα όρμητικός, βουερός, σκοτεινός κι επικίνδυνος. Καί πολλά μέτρα πιò ψηλά άπό τò νερό τά δυò φρύδια τοῦ φαράγγιου άπλωναν τò ένα στò άλλο κάτι άπομεινάρια άπό γκρεμισμένο τόξο γεφυριοῦ, σάν χέρια πού τά είχαν κόψει λίγο πιò κάτω άπ' τòn ώμο, πάνω σέ μιὰ χειραψία. Στò άντικρυνò φρύδι, δίπλα στὰ χαλάσματα, ήταν ένα δέντρο καί στή ρίζα του καθόταν άσάλευτος ένας γέρος, μέ τò σαγόνι άκουμπισμένο στò μπαστούνι του, καί κοίταζε κάτω τούς εργάτες. Ο μηχανικός σήκωσε τò χέρι καί τòn χαιρέτησε, μὰ φαίνεται πώς ό γέρος δέν τòn είδε, γιατί μήτε πού σάλεψε κάν. Κί ό μηχανικός βάλθηκε νά επιθεωρεϊ τά παλιά χαλάσματα. «Έδω πρέπει νά ήταν ένα άπό κεϊνα τά παλιά μονότοξα γεφύρια, τά στοιχειωμένα...» συλλογίστηκε.

Καί πραγματικά ήταν ένα άπό κεϊνα τά παμπάλαια μονότοξα γεφύρια. Τò 'χε χτίσει πρωτομάστορας, πού, καθώς λένε, είχε σφάζει στò θεμέλιο τή γυναίκα του, κι ύστερα ό παραγιός του τòn γκρέμισε πάνω άπ' τò φρύδι—γιατί είχε μάθει πιά τήν τέχνη καί βιάζονταν ν' άφήσει τòn πηλοφόρο καί νά δουλέψει μέ τò πασσέτο καί τò ζύγι καί νά τò 'χει γιά καμάρι πώς μόνος του σήκωσε ένα γεφύρι σάν τούτο έδω. Οί τοίχοι πού σχημάτιζαν τò πελώριο τόξο ήταν άπό πέτρα πελεκημένη καί τόσο άνάλαφροι πού θαρροῦσες πώς ό άνεμος, πού κατέβαινε τò χειμώνα άπ' τά βουνά κι ώρ-

μοῦσε μέσα στὴ χαράδρα, θὰ τ' ἄρπαζε ἔτσι ὀλάκερο σὰν χαρταετό. Μὰ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὸ περνοῦσαν κάθε μέρα ἦταν ἀρκετὴ ἐγγύηση τὸ αἶμα ποὺ εἶχε χυθεῖ στὴ ρίζα του. Φρόντισαν μονάχα νὰ βάλουν μιὰ καμπάνα στὴν κορφή του ποὺ χτυποῦσε μονάχη της, ὅταν φυσοῦσε δυνατὸς ἄνεμος, καὶ τότε ἦταν ἐπικίνδυνο νὰ διαβῇ κανεὶς κι ἔπρεπε νὰ περιμένει, ὥσπου νὰ πέσει ὁ ἀγέρας. Ἦταν πραγματικὰ πολὺ ἄγριο πρᾶγμα ν' ἀκοῦς μέσα στὴν ἐρημιὰ τοῦ φαράγγιου τὸν ἄνεμο νὰ βογγάει καὶ τὴν καμπάνα νὰ σημαίνει μόνη της πάνω ἀπὸ ἓνα γεφύρι, ποὺ ἦταν κιόλας στοιχειωμένο, ὅμως ὅλα ἐκεῖ ἦταν ἄγρια καὶ πρωτόγονα—ὁ τόπος κι οἱ ἄνθρωποι. Καὶ μὲ τὸν καιρὸ τὸ γεφύρι δέθηκε γιὰ τὰ καλὰ καὶ μὲ τὸν τόπο καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ πέτρες του πάλιωσαν, ἔγιναν γκριζόμαυρες, ρυτιδώθηκαν ἀπ' τὰ νερά, ἔβγαλαν μούσκλια. Στὴ μιὰ πλευρά του κιόλας, πάνω στὸν τοίχο, εἶχαν φυτρώσει λίγοι θάμνοι κι ἔτσι τὸ γεφύρι φαινόταν σὰν μιὰ φυσικὴ προέκταση τῶν βράχων—κι ἀκατάλυτο καθὼς ἐκεῖνοι.

Τέτοιο τοῦλάχιστον τὸ θεωροῦσαν οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἐρχόταν ἀπ' ἀντίκρυ, ἀπ' τὸ μοναχικὸ χωριό, ποὺ σμίγαν μὲ τὸν κόσμο· ἄλλοι πεζοί, μὲ ἓνα δισάκι ριγμένο μπρὸς-πίσω στὸν ὦμο, ἄλλοι καβάλα σὲ μουλάρια μὲ κόκκινες βελόντες. Πήγαιναν κι ἀγόραζαν τ' ἀγαθὰ τους—τὸ λάδι, τὸ ἀλάτι, τὶς λαμπάδες. Συχνὰ συμπεθέριζαν μὲ τὸν ἄλλο κόσμο, τὸν ἀπὸ δῶ, καὶ τότε περνοῦσε ὁ γάμος πάνω ἀπ' τὸ γεφύρι, μὲ τούμπανα καὶ φλάμπουρα ποὺ ἀστράφταν στὸν ἥλιο. Καὶ δὲν ἦταν λίγες οἱ φορὲς ποὺ κάποιος τύχαινε νὰ πεθάνει ἐδῶθε, στὰ χωράφια, πρὶν τελειώσει τὴ μέρα του, καὶ τὸ βράδι σκοτεινὲς φιγοῦρες τὸν κουβαλοῦσαν στὸ χωριό, πάνω ἀπὸ τὸ τόξο.

Αὐτὰ ὡς τὴ μέρα ποὺ ἄρχισε ὁ μεγάλος πόλεμος, γιὰ τὴν ἀκρίβεια ὡς τὰ χαράματα ἐκείνης τῆς ἡμέρας. Ὁ μηχανικὸς βέβαια θὰ ἦταν παιδὶ τότε, εἶναι ζήτημα ἂν θυμᾶται μερικὰ πράγματα γιὰ τὸν πόλεμο, ὅμως ὁ γέρος ποὺ κάθεται ὑσάλευτος ἐκεῖ ψηλὰ εἶναι ἓνα μεγάλο χρονικό.

Τὴν παραμονὴ τὸ βράδι οἱ ἄνθρωποι στὸ χωριὸ ξάπλωσαν στὰ κρεβάτια τους μὲ μιὰ κρυφὴ ταραχὴ στὴν καρδιά καὶ μὲ μιὰ δυνατὴ ἐπιθυμία νὰ κοιμηθοῦν, νὰ κοιμηθοῦν βαθειὰ κι ἀτέλειωτα, λὲς κι ἦταν ἡ τελευταία νύχτα ποὺ τοὺς δίνονταν γιὰ τὸν ὕπνο. Ἴσως νὰ ᾿φταιγαν ἐκεῖνες οἱ ἀτέλειωτες σειρὲς τὰ φῶτα ποὺ πηγαινοέρχονταν ἀπ' τὴν

ώρα πού νύχτωσε πέρα μακριά, πίσω ἀπ' τὰ σύνορα, στὰ δυτικά. Κι ἓνα μεγάλο φῶς, σὰν τεράστιο στρογγυλὸ μάτι, ἢ σὰν φεγγάρι μεθυσμένο ἀνέβαινε ἀπ' τὸ λόφο, τρέκλιζε ἐδῶ κι ἐκεῖ στὸν σκοτεινὸ οὐρανὸ καὶ πάλι χάνονταν, γιὰ νὰ ξαναφανεῖ ὕστερα ἀπὸ λίγην ὥρα μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Μὰ φεγγάρι δὲ μπορούσε νὰ ἦταν, γιατί ἐκεῖ ἦταν ἡ δύση κι ὅλος ὁ κόσμος τὸ ἔφερε πῶς τὸ φεγγάρι δὲν βγαίνει ἀπὸ τὰ δυτικά. Κι οἱ ἄνθρωποι ἀπόμειναν στὰ παραθύρια τους καὶ τὸ κοιτοῦσαν γιὰ πολλή ὥρα ἀποβλακωμένοι, κι ὕστερα νύσταξαν—ὅπως ποτὲ δὲν εἶχαν νυστάξει.

Ξυπνήσαν τὰ χαράματα ἀπὸ κανονιὲς καὶ βγῆκαν στοὺς δρόμους ρωτώντας. Τὰ κανόνια πέφτανε γύρω στὸ γεφύρι, γιατί «εἶχε ἀρχίσει ὁ πόλεμος». Καθένας τὸ ἔλεγε στὸ γείτονά του γιὰ καλημέρα καὶ τὸ κουβέντιαζαν μαζί, ὥσπου ξαφνικὰ σείστηκε ὁ τόπος κι ὕστερα ὅλα βουβάθηκαν. Μήτε κανόνια ἀκουγόταν μήτε τίποτε. Μονάχα ἓνα δυνατὸ χτύπημα ρολογιοῦ κάτω ἀπ' τὰ στήθη, πού μετροῦσε τὴ σιωπή. Κι ὕστερα φάνηκαν τρεῖς στρατιῶτες δικοί μας νὰ ἔρχονται ἀπ' τὸ φεγγάρι, μὲ πόδια πού σβάρνιζαν τὸ χῶμα, μὲ κίτρινα πρόσωπα. Κι ὁ ἓνας κλαψούριζε σὰ μικρὸ παιδί, πῶς εἶδε τὸ σπαθί του δυὸ κομμάτια. Ἔφεραν νερὸ στὸ σταμνὶ καὶ τοὺς ἔδωσαν νὰ πιοῦν, νὰ συνέλθουν. Τέλος ὁ ἓνας, ὁ πιὸ δυνατός, ἐξήγησε: «Εἶδαμε καὶ πάθαμε ν' ἀνάψουμε τὸ φυτίλι, μᾶς χτυποῦσαν τὰ κανόνια... Τὸ δυναμίτη τὸν εἶχαμε ἔτοιμο ἀπὸ μέρες, γιὰ νὰ τοὺς καθυστερήσουμε, ὥσπου νὰ ὀχυρωθοῦμε». Οἱ χωριάτες δὲν εἶπαν τίποτε. Ἀκολούθησαν μονάχα μὲ τὸ βλέμμα τους τοὺς στρατιῶτες πού ἔφευγαν, ὥσπου χάθηκαν, κι ὕστερα κλείστηκαν στὴ μοναξιά τους. Κανεῖς δὲ ρώτησε γι' αὐτοὺς γιὰ πολλὰ χρόνια, γιατί μιὰ κι εἶχαν γκρεμίσει τὸ γεφύρι, κανεῖς ἀπὸ τὸ δῶθε κόσμος δὲν τ' ἀποφάσιζε νὰ διαβεῖ τὸ ποτάμι. Ἀκουγαν μονάχα καμμιὰ φορὰ ἀπὸ μακριὰ πυκνὲς ντουφεκιές, σὰν νὰ γινόταν πόλεμος, κάποτε ἀγνάντεψαν καπνοὺς ν' ἀνεβαίνουν κι ὕστερα τίποτε, γιὰ χρόνια. Καὶ τὴν ἡμέρα πού κουβαλήθηκε τὸ «ἐργοτάξιο» ἔκανε μεγάλη ἐντύπωση στοὺς ἐργάτες ἢ πολλή ἐρημιά. Γι' αὐτὸ κι ὁ μηχανικὸς χάρηκε σὰν εἶδε ἐκεῖ ψηλὰ τὸ γέρο νὰ κάθεται ἀνακούκουρδα μὲ τὸ σαγόνι ἀκουμπισμένο στὸ μπαστούνι του, κι ὥς μὴ πῆρε πίσω τὸ χαιρετισμὸ του.

Ὁ μηχανικὸς κοίταξε τὶς τρύπες γιὰ τὸ δυναμίτη στοὺς

παλιούς τοίχους· «ἔκαναν καλὴ δουλειά!»· εἶπε καὶ γύρισε στοὺς ἄλλους.

Τὴν ἄλλη μέρα κουβάλησαν τὰ μηχανήματα: Βαρείες μπουλντόζες ποὺ ἄνοιγαν δρόμο σπρώχνοντας τὰ μεγάλα κοτρόνια, ψηλοὺς γερανοὺς ποὺ σήκωναν ἀγκωνάρια, μπετονιέρες ποὺ ἄδειζαν τὰ ὑλικά τους μέσα στὶς τρύπες γιὰ τὶς κολόνες. Μούγκριζε τὸ φαράγγι ἀπ' τὸ πρωῒ ὡς τὸ βράδι, ἓνα ὁλόκληρο καλοκαίρι. Καὶ σ' ὅλο τὸ διάστημα αὐτὸ ψυχὴ δὲν ἔλειψε οὔτε μιὰ μέρα ἀπὸ τὴ θέση του. Οἱ ἐργάτες δὲν ἤξεραν νὰ ποῦν πότε ἐρχόταν καὶ πότε ἔφευγε. Γιὰτὶ χαράματα ποὺ ξυπνοῦσαν τὸν ἐβλεπαν ἐκεῖ, κι' ἔμενε ὡς ἀργὰ τὸ βράδι ποὺ τὸν ἐπνιγε ἡ νύχτα. Μάλιστα μερικοὶ εἶπαν πὼς δὲ μποροῦσε νὰ ἦταν ἄνθρωπος, ἴσως ἦταν κά-ποιο κούτσουρο ἀπὸ παλιὸ δέντρο, ὅμως ὥρες-ὥρες σάλευε, σὰν ν' ἄλλαζε θέση, γιὰ νὰ ξεκουραστεῖ. Τελικὰ τὸν συνήθισαν καὶ κανεὶς πιά δὲν τὸν πρόσεχε. Βιάζονταν ἄλλωστε νὰ τελειώσουν, γιὰτὶ ὁ μηχανικὸς εἶπε πὼς τὸ ἔργο ἔπρεπε νὰ εἶναι ἔτοιμο πρὶν πιάσουν τὰ πρωτοβρόχια τοῦ φθινοπώρου μὲ τὶς μεγάλες κατεβασιές, γιὰτὶ τότε ὅλη ἡ δουλειὰ τους θὰ πήγαινε χαμένη.

Τέλος, στὶς ἀρχὲς Σεπτεμβρίου τὸ νέο γεφύρι ἦταν ἔ-τοιμο. Δὲν εἶχε βέβαια καμμιά ὁμοιότητα μὲ τὸ παλιό. Καὶ πρῶτα-πρῶτα δὲν ἦταν τοξωτό, ἀλλὰ μὲ φαρδιά ἐπίπεδη ρά-χη, ὅπου θὰ χωροῦσαν νὰ διαβοῦν ἄνετα μὲ ἀντίθετη κατεύ-θυνση δυὸ μεγάλα αὐτοκίνητα. Ἐπειτα ἦταν ὀλάκερο φτια-γμένο ἀπὸ μπετόν καὶ σίδερο καὶ πατοῦσε βαριὰ σὲ χοντρές βάσεις, θεμελιωμένες στὴν κοίτη τοῦ ποταμοῦ. Ὅταν ἄνοι-ξαν τὰ φράγματα, τὸ νερὸ ὥρμησε πάνω στοὺς τοίχους καὶ προσπάθησε νὰ τοὺς ξεθεμελιώσει. Σὰν δὲν κατάφερε ὅμως νὰ κάνει τίποτε, τοὺς ἐγλείψε ταπεινά, κουλουριάστηκε, βρῆκε τὰ περάσματα καὶ τράβηξε τὸ δρόμο του. Γενικὰ εἶ-χες τὴν ἐντύπωση πὼς τὸ φαράγγι ταπεινώθηκε. Φαινόταν κιόλας νὰ ἔχε μικρύνει, σὰ νὰ χαμήλωνε τοὺς ὤμους κάτω ἀπ' τὸν τεράστιον ὄγκο τοῦ τσιμέντου.

Ὁ μηχανικὸς πῆρε τὸν ὑπομηχανικό καὶ διάβηκαν περήφανοι τὸ κατὰστρωμά του ὡς τὴν ἄλλη ἄκρη. «Μένει ἀκόμη, εἶπε, νὰ γίνει ὁ δρόμος ὡς τὸ χωριό, μὰ αὐτὸ εἶναι τὸ λιγώτερο. Ἐλπίζω τώρα νὰ ῥθοῦν οἱ χωριάτες γιὰ τὰ ἐγκαίνια...». Καὶ μὲ τὸ λόγο αὐτὸ θυμήθηκε τὸ γέρο κι' ἔρ-ριξε τὰ μάτια του στὴ θέση ποὺ καθόταν, κάτω ἀπὸ τὸ δέν-

τρο. Μὰ δὲν ὑπῆρχε τίποτε ἐκεῖ κι ὁ μηχανικὸς ἀνασήκωσε τοὺς ὤμους του.

Ὡστόσο τὴν ὥρα ποὺ γινόταν τὰ ἐγκαίνια, ἀνήμερα τοῦ Σταυροῦ, εἶχε τὰ μάτια του καρφωμένα στὸ μονοπάτι ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὸ χωριό. Ὄταν τὸ βλέμμα του θόλωνε, ἔβλεπε ἄλογα καὶ μοῦλες μὲ χάμουρα καὶ κόκκινες βελόντες νὰ ροβολοῦν πρὸς τὸ φαράγγι, ἔβλεπε μπαῖράκια ν' ἀνεμίζουν στὸν ἥλιο τὰ χρυσὰ τους κρόσια. ἄκουγε τὰ τουμπελέκια. Καὶ σὲ λίγο χάνονταν ὅλα κι ἔμεινε ὁ μητροπολίτης ποὺ ἔσειε δεξιά κι ἀριστερά τὸ σταυρὸ μὲ τὸ στεγνὸ βασιλικὸ κι ἄκουε τὰ λόγια τοῦ Νομάρχῃ: «...γιὰ νὰ ἐνώσουμε τοὺς δυὸ κόσμους, τὸν κόσμο τοῦ χτές καὶ τοῦ σήμερα...» καὶ πάλι σβῆναν κι αὐτὰ καὶ ξανάρχιζαν τὰ κόκκινα ἄλογα μὲ τὰ χάμουρα καὶ τὰ φλάμπουρα νὰ κατηφορίζουν, καὶ ξανὰ ὁ Νομάρχῃς μὲ τὸν δείχτη ἀπλωμένο: «...εἶναι ἡ χρυσῇ γέφυρα νὰ περάσει τὸ χτές, γιὰ νὰ ζήσει μέσα στὸ αὔριο... Νὰ περάσει ἡ κληρονομιά μας ποὺ θὰ δώσει ἐκεῖνο τὸ ἰδιαίτερο χρῶμα στὴ ζωὴ μας...», ὥσπου τέλειωσε ὁ ἁγιασμὸς κι οἱ χειραψίες ἔστειλαν καθένα στὴ δουλειά του. Οἱ μαῦρες λιμουζίνες ἔκαναν στροφή καὶ χάθηκαν χοροπηδώντας πάνω στὸν πρόχειρο δρόμο, οἱ ἐργάτες κατέβηκαν κάτω στὰ πλατάνια καὶ βάλθηκαν νὰ διαλύσουν τὰ μηχανήματα καὶ τὶς ἐγκαταστάσεις καὶ νὰ μαζεύουν τὰ σύνεργα. Κι ἀπάνω στὸ γεφύρι ἀπόμεινε ὁ μηχανικὸς μὲ τὸν ὑπομηχανικὸ νὰ κοιτάζουν ἀκόμη τὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ.

—Δὲ θὰ ἦταν ἄσχημα νὰ πηγαίναμε ὡς τὸ χωριό! εἶπε ὁ μηχανικὸς. Εἶναι ἀρκετὴ μέρα ἀκόμη ὥσπου νὰ βραδιάσει.

—Κι ἂν νυχτώσουμε, καλύτερα! θὰ γυρίσουμε μὲ τὴ δροσιά, ἔχει φεγγάρι. Συμφώνησε ὁ ὑπομηχανικὸς.

Λογάριασαν ὅμως ἄσχημα τὴν ἀπόσταση. Καὶ πρῶτα-πρῶτα ταλαιπωρήθηκαν πολὺ ψάχνοντας νὰ βροῦν τὸ δρόμο. Δὲν βρῆκαν μήτε μονοπάτι καὶ προχωροῦσαν μέσα ἀπὸ πυκνὰ σύδεντρα, πουρνάρια καὶ βελανιδιές, ποὺ σκύβαν πάνω τους καὶ τοὺς κοιτάζαν ξαφνιασμένα, καθὼς ξυπνοῦσαν ἀπὸ βαθὺν ὕπνο. Κάθε τόσο οἱ βατιὲς ἀρπάζονταν ἀπ' τὰ ροῦχα τους καὶ δύσκολα ξεκολλοῦσαν. Καὶ τί τὴν ἤθελε τὴ φιλολογία ὁ μηχανικὸς κι ἀνέφερε ἐκείνη τὴν ὥρα τὸ παραμῦθι γιὰ κάποιον ποὺ τὸν σκότωσαν κι ἔγινε βάτος; Γέλασαν βέβαια, μὰ κάθε φορὰ ποὺ τινάζονταν ἓνα μακρὸ κλωνάρι ἐπάνω τους καὶ κάρφωνε τὰ γαμπὰ του ἀγκάθια, ἐνιωθάν κι οἱ δυὸ χωρὶς νὰ τὸ φανερώνουν ἓνα βαθὺ σύγκρυο.

Φτάσανε τέλος στο χωριό, όταν πιά είχε βασιλέψει ο ήλιος. Μήτε δρόμοι όμως. μήτε άνθρωποι. Γκρεμισμένοι τοίχοι μονάχα, πνιγμένοι στ' άγκάθια, κοίταζαν με στόματα άνοικτά. Μιά άλεπού βγήκε ήσυχα από μιάν αυλόπορτα, τούς έρεύνησε με τά πράσινα μικρά της μάτια, καί χώθηκε σέ μιάν άλλη.

—Γυρνάμε, δέν υπάρχει ψυχή! είπε ο μηχανικός.

Ένα φεγγάρι σταχτί σάν καύκαλο νεκρού σκαρφάλωσε πάνω σ' ένα έρείπιο κι ο μηχανικός ξανά 'πε :

—Πάμε, δέν έχουμε καμμιά δουλειά έμείς εδώ! Κι ύστερα από πολλή ώρα, όταν πιά έπιστρέφοντας πλησίαζαν στο φαράγγι, ψιθύρισε συνεχίζοντας μονάχος του τήν ίδια σκέψη: «Έμείς... έμείς γεφύρια φτιάχνουμε...».

Καί δέν ξαναμίλησε πιά, μήτε κι όταν φτάνοντας στο γεφύρι κοίταξε δεξιά του κι είδε στο φώς του φεγγαριού, στήν ίδια εκείνη θέση κάτω από τò δέντρο, τò γέρο νά κάθεται ανακούκουρδα, άσάλευτος, με τò σαγόνι άκουμπισμένο στο μπαστούνι του· μονάχα πού τάχυνε τò βήμα του, γιά νά φτάσει γρήγορα στήν κατασκήνωση.

Π Υ Ρ Ρ Ο Σ Δ Η Μ Η Τ Ρ Ι Ο Υ

Τ Η Σ Μ Ο Ν Α Ξ Ι Α Σ

Στή γεύση τῆς ρετσίνας ~

Στό σινεμά

για νά χωρέσει μ' άνθρωπους.

Στό τηλέφωνο μ' έλπίδες.

Στό ζαχαροπλαστείο.

Τ' αποσιγάρα στο ίζημα του καφέ,

τά χρώματα τῆς τράπουλας,

ή άρρυθμη κραυγή τῶν ζαριῶν.

Έ κάμαρα με τò κόκκινο φῶς,

Οί στίχοι στο πακέτο.

.....

Οί γκριζοί τοίχοι δέν άκούν.

Οί καλημέρες πλαταίνουν τò τίποτα.

ΝΕΟΙ ΕΥΡΩΠΑΙΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ

Ζ Α Κ Σ Ε Ρ Γ Κ Ι Ν

ΑΠΟ ΤΟΥΣ «ΑΡΧΟΝΤΟΓΕΝΝΗΜΕΝΟΥΣ»

Μετάφραση: ΛΕΙΑΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ—ΚΑΡΑΒΙΑ

Σ η μ ε ί ω μ α

Ὁ Ζάκ Σεργκίν ἦταν εἰκοσιτεσσάρω χρονῶ ὅταν ἔγραψε τοὺς «Ἀρχοντογεννημένους», ἐδῶ καὶ δυὸ τρία χρόνια. (Ὁ γαλλικὸς τίτλος εἶναι «Les fils de rois» καὶ ἀγγλικά μεταφράστηκε ἀπὸ τὸν Ρίτσαρντ Χάουαρντ μὲ τίτλο «Special people»). Τὸ μυθιστόρημα ἔκανε πολλὴν ἐντύπωση, ὅχι γιατί περιγράφει τὸν τρόπο ζωῆς μιᾶς μερίδας τῆς γαλλικῆς νεολαίας, ποὺ ἔχει ἀρνηθεῖ τὴ συνηθισμένη κοινωνικὴ συμπεριφορὰ καὶ κάθε ὑποχρέωση πρὸς τὴν κοινωνία—θέμα γνωστὸ κι ἀπὸ τὰ κινηματογραφικὰ ἔργα τῆς νουβέλ βάγκ—παρὰ γιατί ἡ περιγραφή αὐτὴ γίνεται «πέραν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ». Ἡ τρυφερότητα ἰσοζυγιάζει τὴ σκληρότητα, ὁ κυνισμὸς τὸν ἄκρατο λυρισμό, ἡ σχεδὸν καταναγκαστικὴ ἀναζήτησις ἡδονῆς τὸν ἀσκητισμὸ τοῦ ν' ἀρنيέσαι ν' ἀγγίσεις ὅ,τι πιὸ πολὺ λαχταρᾷς.

Δεῖγμα γραφῆς τὸ παρακάτω κομμάτι.

ΤΟ ΠΑΡΤΥ ΣΤΗΣ ΤΕΡΕΖΑΣ

—Γειά σας, παιδιά, λέει.

—Γειά σου, Τερέζα.

—Χαμογελάει.

—Τὴν ἀγαπᾶμε τὴν Τερέζα. Ὅλοι τὴν ἀγαπᾶμε. Τόσο πού μήτε νοιαζόμαστε νὰ τῆς τὸ ποῦμε. Θὰ θέλαμε νὰ φιλήσουμε τὸν ὤμο της, νὰ βάλουμε τὸ χέρι μας—ὅπως τοῦ Προίμου κάτω ἀπὸ τὸν Ἀχιλλέα ὅταν ἦρθε νὰ ζητήσῃ τὸ σῶμα τοῦ γιου του—κάτω ἀπ' τὸ μπούτι της, ἢ ν' ἀκουμπήσουμε τὰ μέτωπά μας πάνω στὴν καρδιά της. Μὰ δὲν τὸ κάνουμε. Εἴμαστε πολιτισμένοι, βλέπετε.

Κι ὅμως ξέρουμε ἀκριβῶς τί θάκανε ἂν ἐρχόμαστε κοντά της ἔτσι. Θὰ περνοῦσε τὰ δάχτυλά της μέσα στὰ μαλλιά μας, θὰ τραβοῦσε τὰ ἐφηβικά, καυτὰ μέτωπά μας ἀκόμα πιδ κοντὰ στὴν καρδιά της, καὶ θάλεγε: «Παληκάρι μου, δὲν τὸ ξέρεις πὼς ἡ Τερέζα εἶναι πάντα κοντά σου, ὅποτε τὴ ζητήσεις;» Ἡ πάλι θάλεγε: «Ἐλα τῶρὰ Ἰνγκριντ—Ἀγνή—Ζωζί—δὲν τὸ ξέρεις πὼς εἶσαι ἡ ὁμορφότερη; Δὲν τὸ βλέπεις πὼς τὸ ἀγόρι πού ἀγαπᾶς σ' ἀγαπάει καὶ δὲ χρειάζεται παρὰ νὰ τοῦ δώσεις λίγο θάρρος;»

Ἔτσι εἶναι ἡ Τερέζα.

Δὲ θ' ἀφήσω τὸν ἑαυτό μου νὰ χαίρεται περιγράφοντάς την. Λέγοντας: τὰ μάτια της εἶναι ἔτσι κι ἔτσι, τὰ μαλλιά της ἔτσι κι ἔτσι, καὶ τὰ πόδια της, ὁ λαιμός της, ὁ μακρὺς πίδακας τοῦ κορμιοῦ της. Γιατί, κι ἔτσι κι ἀλλοιῶς, εἶναι πολὺ παραπάνω ἀπ' αὐτό. Εἶναι τόσο ὁμορφή, πού δὲν μπορεῖ νὰ μπεῖ σὲ λέξεις—τουλάχιστον σὲ λέξεις τῆς μόνης γλώσσας πού ξέρω. Εἶναι σχεδὸν πιδ ὁμορφή ἀπ' ὅ,τι πρέπει—κι αὐτὸ δὲν θὰ τῷ λεγα γιὰ πολλὰς γυναῖκες—γιὰ τίς τραχιές πεθυμιές τῶν ἀντρῶν.

Χρειάζομαι.. Τῆς φέρθηκα ἀσκήμα κάποτε: Δηλαδή, φάνηκα ἀπαίσιος, πράμα πού μπορεῖ τόσο εὐκόλα νὰ σοῦ συμβεῖ μὲ μιὰ γυναῖκα: ὑποκριτής, ψεύτικος, ἡλίθιος. Τὴν ἤθελα. Ἐπρεπε ὅπωςδήποτε νὰ τὴν ἀποχτήσω, νὰ μάθω τὸ σῶμα της, ἴσως τὸ μυστικό της—ὁ ἀνόητος! Καὶ ἤθελα ἀκόμη νὰ τὴν ἀπορροφήσῃ ὁ ἐγωῖσμός μου κι ἡ περηφάνεια μου, κι ὕστερα νὰ κλείσουν πάνω της, ἱκανοποιημένα.

Γιὰ τοῦτο τὸ σκοπὸ φόρεσα ὅλες τίς μάσκες πού ἤξερα κεῖνο τὸν καιρό: τὸν κυνικό, τὸν ὀνειροπόλο, τὸν ἱπποτικό, τὸν μοναχικό, τὸν ὑποχονδριακό, τὸν νοσταλγικό, τὸν ἀφηρημένο καθηγητή. Καὶ κάθε φορὰ—κι αὐτὸ στάθηκε ἀπὸ τὰ λίγα πράματα στὴ ζωὴ μου πού δὲν μπόρεσα νὰ ξεχάσω—ἡ Τερέζα λυπόταν ὅλο πιδ πολὺ γιὰ μένα.

Ἔτσι μιὰ νύχτα πῆγα στὸ σπίτι τῆς στὸ Νεγὺ κι εἶπα: «Δὲ δικαιολογοῦμαι, γιατί δὲ μ' ἀρέσουν οἱ ἀπολογίες. Ἀλλὰ ζητῶ τὴ συγγνώμη σου. Συγχώρεσέ με, γιατί σοῦ εἶπα ψέμματα. Σοῦ εἶπα ψέμματα, ὅταν αὐτὸ ποὺ προσπαθοῦσα νὰ κρύψω ἦταν πὶὸ σημαντικὸ γιὰ μένα ἀπ' τὸ ἴδιο μου τὸ ψέμμα... Ἐπαιξα τὸ ρόλο τοῦ ἀντρα ποὺ ὑπόσχεται στὸν ἑαυτό του πὼς θ' ἀποχτήσῃ μιὰ γυναίκα, καὶ τώρα—αὐτὸ ἤρθα νὰ σοῦ πῶ—τὸ μόνο ποὺ ξέρω εἶναι πὼς σὲ θέλω, σὲ θέλω φοβερά. Ξέρω πὼς σὲ χρειάζομαι. Ἄν τώρα δὲ θελήσεις τίποτα ἀπὸ μένα ἢ γιὰ μένα, ποτὲ πιά δὲ θάμαι ἀντρας ἄξιος γι' αὐτὸ τ' ὄνομα—ὀλόκληρος ἀντρας. Κάπου στὴ μάσκα μου καὶ στὸ κορμί μου κάτω ἀπ' τὴ μάσκα, στὴ σάρκα κάτω ἀπὸ τὸ ρόλο μου θὰ ὑπάρχει μιὰ ρωγμὴ, μιὰ τρύπα... Ὑποκρίθηκα τὴ φάρσα τοῦ πόθου γιατί εἶναι ἕνας ρόλος ποὺ οἱ ἀντρες ἐκτιμοῦν. Ζήτημα ματαιοδοξίας μᾶλλον, παρὰ περηφάνειας. Μὰ τώρα δὲν εἶμαι κἄν ἀντρας—μονάχα μιὰ τρομερὴ πεθυμιά, μιὰ τεράστια ἀνάγκη γιὰ σένα».

Τότε εἶπε: «Δὲν τὸ εἶχα καταλάβει πὼς μ' ἀγαποῦσες ἔτσι, πὼς μ' ἀγαποῦσες τόσο πολὺ. Ἔτσι ἐγὼ εἶμαι κείνη ποὺ πρέπει νὰ ζητήσῃ τὴ συγγνώμη σου».

Ἐνα χελιδόνι δὲ φέρνει τὴν ἀνοιξή, κι ἐγὼ ἤθελα ν' ἀποδείξω τὴν καλή μου θέληση. Εἶπα: «Σὲ χρειάζομαι τόσο πολὺ ποὺ θὰ προτιμοῦσα νὰ μὴ χρησιμοποιήσω καθόλου τὴ λέξη ἀγάπη. Εἶναι τόσο περισσότερο καὶ τόσο λιγότερο. Κάποιος μοῦ εἶπε μιὰ φορὰ ὅτι ἀνθρωποὶ σὰν ἐμένα δὲν ξέρουν τί θὰ πεῖ ἀγάπη. Δὲ νομίζω πὼς εἶναι ἀλήθεια, μὰ πάλι δὲν ξέρω, μπορεῖ καὶ νάναι ἀλήθεια».

Καὶ κείνη εἶπε: «Εἶσαι ὁ ξεχωριστός μου. Εἶσαι ἀπὸ κείνους ποὺ λαχταροῦσε κάποιον μέσα σὲ μιὰ στιγμή περισσότερο ἀπ' ὅ,τι οἱ πὶὸ πολλοὶ ἀνθρωποὶ σὲ ὅλη τους τὴ ζωὴ. Ὁ ἐγωϊσμός σου εἶναι ἀνοιχτός ἐγωϊσμός, ὅπως κι ἡ περηφάνεια σου ἀνοιχτὴ περηφάνεια. Μιᾶς καὶ περάσει ἡ στιγμή, θὰ μὲ ἀδειάσεις ἀπ' τὴ ζωὴ σου, θὰ μοῦ δείξεις τὴν πόρτα τοῦ κάστρου σου. Ἀλλὰ αὐτὸ συμβαίνει νὰ εἶναι ὅ,τι ἐγὼ νομίζω πὼς βρίσκεται κοντύτερα στὴ λέξη ἀγάπη. Δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα;»

Καὶ τότε ἡ καρδιά μου ράγισε ἀναβλύζοντας. Εἶπα: «Θὰ μοῦ θυμώσεις πολὺ, μετὰ;»

Κι εἶπε: «Ἀληθινά, οἱ ἀντρες εἶναι κουτοί. Θὰ σ' ἀγαπῶ πολὺ περισσότερο. Θὰ σ' ἀγαπῶ πάντα. Συνήθως οἱ ἀνθρωποὶ νοιώθουν τόσο λίγα ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλον. Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἔχεις μιὰ θέση στὴν καρδιά μου—κι ὀρκίζομαι πὼς κανένας ἄλλος ἔξω ἀπὸ σένα δὲν θὰ ζήσει ἐκεῖ ποτέ».

ΧΡΥΣΟΥΛΑ Θ. ΓΚΙΖΙΚΗ

Η ΚΛΕΨΥΔΡΑ

Πῶς νὰ σὲ κρατήσω μὲ τὰ τραγούδια μου;
Αὐτὰ τελειώνουν κάποτε ὅμως ἢ μοναξιά
τέλος κι ἀρχὴ δὲν ἔχει.

Κι ἂν ἔρθω μαζί σου δὲ σμίγουν
τὰ ταξίδια ὅπως δὲ σμίγουν
οἱ θάνατοι κ' οἱ κραυγές.

Μέσ' στὶς παλάμες σου μονάχα λίγη ἀλήθεια—
σὰν ἓνα γρήγορο φτερό
σὰ φοβισμένη μαχαιριά.

ΑΔΙΕΞΟΔΟ

Περπατῶ μέσα στὴ νύχτα
εἰμ' αἰχμάλωτη τῆς νύχτας
ποὺ δὲν ἔχει φεγγάρι
δὲν ἔχει ἀστροφεγγιά.

*Αδειες ἀπομένουν οἱ ἀνοιγμένες
πρὸς τὸν οὐρανὸ παλάμες μου
ἀπὸ φῶς.

Περπατῶ μέσα στὴ νύχτα
εἰμ' αἰχμάλωτη τῆς νύχτας—
ὅμως δὲ βρίσκω πουθενὰ
τὰ τείχη της.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ

MONTEPNA ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟ

I

Ἔχει διατυπωθῇ συχνὰ καὶ διατυπώνεται τόσο προφορικὰ ἀπὸ γνωστούς, ὅσο καὶ γραπτὰ, ἐκδηλώνοντας παράπονο ἢ ἀγανάκτηση κι' ὀργή, ἢ ἀποψη πῶς ἡ νέα ποίηση κατάντησε νὰ ἀσκῇται κατὰ τρόπο πού τὴν καθιστᾷ ἀπαράδεκτα ἀπρόσιτη ἂν ὄχι κι' ἐξωφρενική. Ἐκφράζεται ἀκόμα ἡ ἀμφιβολία, ἂν πράγματι αὐτοὶ πού τὴ διεκδικοῦν στὸ ρόλο τῆς δημιουργίας ἔχουν κάποιο σεβασμὸ στὸ ἔργο τους ἢ τὴ συνείδηση ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅτι ἐπιτελοῦν συνέχεια παράδοσης. Σὰν πρῶτο ἐπιχείρημα στὴν κατοχύρωση αὐτῶν, πού ἔτσι παίρνει κι' ἓνα νόημα μομφῆς ἢ ἐπιτίμησης, φέρνεται ἡ ποίηση κι' οἱ ποιηταὶ τῶν προηγούμενων καιρῶν. Φανερό (κι' ὅταν δὲ λέγεται) πῶς τὸ βάρος ρίχνεται ἀποκλειστικὰ στοὺς ποιητὰς (τοὺς τωρινούς), χωρὶς τὴν τοποθέτηση ἐκεῖνη πού ἐπιτρέπει τὴν συζήτηση σ' ἓνα φαινόμενο πνευματικὸ ἐξαρτημένο ἀπὸ τὸν καιρὸ καὶ τὴ ζωὴ του ὅπως διαγράφεται ἐθνικὰ ὅσο καὶ παγκόσμια. Ἀντὶ ζητή-
τηση λοιπὸν ἔχουμε παράλληλο μονόλογο.

Ὁ λόγος παραμένει ἴδιος βασικά, (ὁ παράλληλος μονόλογος κι' ἡ ἀποξένωση τῆς ποίησης πηγάζουν ἀπὸ αἷτια κοινά). Μένει ἔτσι ἡ ἀμφίβολη σὲ χρησιμότητα διευκρίνιση ὠρισμένων θέσεων κι' ὑπαινιγμῶν πιὸ γενικά...

II

Τὸ κοινὸ τῆς σύγχρονης ποιητικῆς παραγωγῆς περι-
ορίζεται στὰ ἑκατό, διακόσια, ὡς—τὸ πολὺ—τετρακόσια ἄ-
τομα. Ἔτσι δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος κὰν γιὰ ὑπαρξὴ κοι-
νοῦ (ὅταν καὶ τοῦτο λίγο ὡς πολὺ ὑπηρετεῖ ἢ φιλοδοξεῖ νὰ
ὑπηρετήσῃ στὴν περιοχὴ τῆς ἴδιας ἐκφρασης). Ὑπάρχει
ὡστόσο ἓνας τρόπος ἔμμεσης διάχυσης, μία ἀπὸ δεύτερο (ἢ
τρίτο) χέρι «ἀντήρηση» ἀντίδρασης ἀπέναντι στὰ πράγματα,
ἀντίληψης ἢ κριτικῆς ζωῆς. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς πού δὲν
τὴν ἀγνοοῦν βρίσκονται ἄρκετοὶ πού ἐργάζονται σὲ ἄλλα
εἶδη ἐκφρασης: τοῦ πεζοῦ λόγου, τοῦ θεάτρου, τοῦ κινηματο-
γράφου, τῆς μουσικῆς, τῆς δημοσιογραφίας πού προέρχεται
ἀπὸ τὴ νεώτερη λογοτεχνία, τῆς ζωγραφικῆς. Βέβαια μιὰ
τέτια ἀπήχηση εἶναι ἄρκετὰ ὠχρὴ κι' ἀδύνατη (καὶ σίγουρα
δὲν ἀντικαθιστᾷ τὴν ἀμεση ἐπαφή).

Τὸ θέμα, ὅπως φέρεται, εἶναι γιατί ἡ ποίηση δὲν γράφεται ἀπλότερα, ἢ, μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἐκδηλώνεται ἀπλοϊκώτερα. Ὁ λόγος βασικός, φτάνει περίπου νὰ ταυτίζεται μὲ τὴν ἐπιζωὴ τῆς ποίησης: γράψιμο κοινῆς ἀπλότητος—χωρὶς νὰ ἀγνοοῦνται τὰ προσωπικὰ περιθώρια—σημαίνει προσφορὰ ἀρνητικῆς.

α) Ὁ ποιητής, ὅπως καὶ κάθε καλλιτέχνης, πάνω ἀπὸ δική του δικαιοδοσία, στέκεται μονάδα μιᾶς ἀτέρμονης σκυτάλης. Ὁ χρόνος ὁ πνευματικὸς ποὺ ἐπιζητᾷ νὰ συναντήσῃ βρίσκεται «ἐν κινήσει» ἀπὸ πρὶν. Μιὰ κίνηση ποὺ κρίνεί καὶ τοποθετεῖ τὴν παρουσία του. Πίσω οἱ ἐκτάσεις ἔχουν λεηλατηθῇ, οἱ δρόμοι ἔχουν κλειστῇ, οἱ τρόποι ἐξαντληθῇ... Ἡ δική του βλάστηση, ἡ παρούσα, γιὰ νὰ ἀναπτυχθῇ χρειάζεται κάποια περιοχὴ ἀλέρωτη. Ἡ θέση του, μὲς τῇ μορφῇ τῆς τέχνης ποὺ ὑπηρετεῖ, στηρίζεται στὴ συμβολὴ τῆς γενικῆς πορείας ποὺ ἐπιτελεῖ ἡ ἀνανέωση. Κι' ἡ θέση του αὐτὴ ἀποτελεῖ τὴ βαθύτερη ἀγωνία του, τὴ δικαίωσή του καὶ τὴν προσφορὰ του. Πέρα ἀπὸ κεῖ ὁ χῶρος τῆς ποίησης (ὅπως καὶ κάθε τέχνης) διαγράφει. Ὁ Καλλιτέχνης ἀπὸ διαίσθηση καὶ γνώση ζώντας τὴν περίπτωσιν αὐτὴ περιβάλλεται ἀπὸ τὴν ἄγνοια τοῦ κοινοῦ ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ἀπομόνωση. Οὔτε λίγοι εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι μὲ τὴ στασιμότητα ἢ τὴν ἐπιστροφή τους κι' ἐνῶ ἔχουν τεθῇ ἀθεράπευτα στὸ περιθώριον τῆς δημιουργίας δέχονται ἀναγνώριση καὶ δόξα—στὴν πραγματικότητά ὑφανταγμένη ἀπὸ προηγούμενους ποὺ μὲ καθυστέρησιν ἀρχίζει τὸ κοινὸ νὰ συναντᾷ καὶ οἱ ὅποιοι καθιστοῦν τὴν παρουσία τους περιττὴ ὅπως ἀντίγραφα ἀνάμεσα σὲ πρωτότυπα.

β) Ὁ ποιητής, στὴ γνήσια περίπτωσιν, κατέχεται ἀπὸ πάθος—πάθος ἔρευνας καὶ ἀγωνία ἐκφρασης. Μέσα ἀπ' τὸ δυσκίνητο τοῦ λόγου, μετὰ πορεία «σύλληψης», ζητάει νὰ παρουσιάσῃ καταστάσεις καὶ νοήματα ρευστὰ (χωρὶς μορφὴ συγκεκριμένη καὶ χωρὶς διακοπὴ ποὺ εἶναι ἀναπόσπαστο στοιχεῖο τοῦ ὀργάνου του). Δέχεται μιὰ προσπάθεια, ἓνα κυνηγητὸ ἀσίγαστο, γιὰ τὴν μεταφορὰ τοῦ ψυχικοῦ τοπίου. Ἐναν ἀγῶνα ποὺ ἡ γλῶσσα—ἐκφραση ὑπηρετεῖ, ὅπου προοδευτικὰ δημιουργοῦνται ἀπαιτήσεις ιδιόμορφες καὶ ὅπου ἡ ἀπλότης φυσιολογικὰ ἐκτοπίζεται.

Σήμερα μπορούμε νὰ χουμε πάνω σ' αὐτὸ ἓνα λόγο. Ἡ χθесινὴ ἐπιστήμη τὴ εἶδε ὅλα ἀπλά. Ἡ σημερινὴ τὰδε πολὺπλοκα μέσῳ ἀπὸ τὴ συνεχῆ ἔρευνα καὶ ἐπαλήθευση. Τὸ δρό-

μο αὐτὸ λίγο πολὺ ἀκολούθησε κι' ἡ διανόηση. Ἡ ποίηση φωτίζει, ἀνακαλύπτει προσχηματισμένα ἢ σχηματιζόμενα καὶ μεταφέρει (δὲν δημιουργεῖ τὴ φύση). Κι' ἡ φύση αὐτὴ δὲν εἶναι ἀπλή, ὅπως ἀπλὸ δὲν εἶναι τίποτε ἔξω ἀπ' τὸ σχηματισμὸ ἢ τὸ ἀκρωτηριασμένο. Ὑπάρχουν βέβαια τρόποι ἄπειροι διείσδυσης, γωνίες χρωματισμοῦ, ἐπίπεδα τομῶν· ὅμως μέσα στὴν προσωπικὴ δυνατότητα ποὺ εἶναι δεσμία τῶν ἀνθρώπινων ὁρίων. Θὰ μπορούσε νὰ ἀντιπαραβληθῇ ἡ παλιὰ ποίησιν (τὸ «παλιὰ» ἐντελῶς αὐθαίρετα) σὰν ἀντίλογος—κάτι ποὺ γίνεται συχνὰ καὶ συχνὰ μὲ τὸ ἴδιο λάθος: (μιλήσαμε καὶ πρὶν γιὰ μιὰ συνεχῇ ἀνέλιξιν) ἡ γοητεία τοῦ μύθου παίρνεται γιὰ οὐσία. Ὅποιος ἀντιληφθῇ τὸ «ποτὲ πιά» τοῦ Πόε καὶ τὸ «ἦταν μιὰ κάποια λύση» τοῦ Καβάφη ἀπὸ κεῖ ποὺ τελειώνει ἡ ἡχητικὴ τῶν λέξεων δὲν νομίζω πὼς θὰ βρεῖ κλειστὴ τὴν ποίησιν τῶν ἡμερῶν μας.

γ) Ἡ ποίηση ὠρισμένης περιόδου, τοποθετημένη ἀπαραβίαστα ἀνάμεσα στὸ πρὶν καὶ στὸ μετὰ, ὑπηρετεῖ στὸ χῶρο τῆς πνευματικῆς παράδοσης. Οἱ σκοποὶ τῆς δηλαδὴ δὲν σταματοῦν στὰ ὅρια μιᾶς περιόδου ποὺ ἐμφανίζεται. Συμβαίνει ὥστόσο κάποτε—ἂν ὄχι πάντα—τὸ κινούμενο ἄκρο τῆς παράδοσης (τὸ παρὸν) νὰ προπορεύεται ἀπὸ τὴν κοινὴ ἀντίληψιν ἢ ὁποῖα ἀκολουθεῖ κάπου σὲ περιοχὴ ποὺ ὁδοιπόρησε τὸ χτές. Μοιραῖα τότε παρεμβάλλεται ἓνα διάστημα ἀκάλυπτο (ἀπὸ τὸ κοινὸ) καὶ γίνεται ἡ μεταφορὰ τοῦ δέκτη γιὰ τὴν ἔκφραση τοῦ σήμερα στὸ αὔριο. (Ἄν κάποτε ἡ πορεία τῆς παράδοσης διακοπῇ), ἢ ἂν ἡ «κάλυψη» ἀπ' τὸ κοινὸ ἐπιταχυνθῇ—πρᾶγμα παρήγορο ὄχι μόνο γιὰ τὴν ποίησιν—θᾶρθη καιρὸς ποὺ δίκαια τὸ ἴδιο τὸ κοινὸ θὰ ζητήσιν ἀπὸ τὸν ποιητὴ τὴν ποίησίν του (τὴν ποίησιν δηλαδὴ ποὺ θ' ἀνταποκρίνεται στὸ προηγμένο ἐπίπεδό του), ἀπ' τὸ ζωγράφο τὴ ζωγραφικὴ του κ.λ.π. Τὴν προσφορὰ μὲ ἄλλα λόγια ἐκείνη ἢ ὁποῖα στέκεται καὶ χρέος στὴ συνείδησιν τοῦ κάθε γνήσιου καλλιτέχνη. Ὅμως ἡ προσφορὰ αὐτὴ δὲν εἶναι ἔργο δέκα ἢ σαράντα ἢ ἑξήντα χρόνων κἂν—φέρνει μέσα τῆς προσπάθειες αἰώνων.

Ἡ σύγχρονη ποίηση ἀναζητάει, μέσα ἀπ' τὴν συνεισφορὰ τῶν ἐργατῶν τῆς, τὶς σημερινὲς ἐπιταγὰς τῆς παράδοσης. Εἶναι πιθανὸν νὰ ὑπολείπεται, νὰ εἶναι ἐλλειπτικὴ ὡς πρὸς τὶς ὑψηλὰς ὁλοκληρώσεις, ὡς πρὸς τὴν ἔρευνα αὐτόχθονων στοιχείων, ὡς πρὸς... ὅμως γιὰ νὰ κριθῇ χρειάζεται ν' ἀποβληθῇ ἡ ἀφέλεια τοῦ κοινοῦ.

III

Ἀπόδοση εὐθύνης (μεταξὺ κοινοῦ καὶ ποιητῶν) γιὰ μιὰ ὑπόθεση ποὺ ἔχει τὶς αἰτίες φανερά ἄλλοῦ εἶναι νομίζω ἀνώφελη.

Ἐχει ἀποτελέσει διαπίστωση (ἀπὸ παλιά) πὼς ἡ ποίησὴ νοεῖται ὅσο καὶ νιώθεται. Τὸ πιθανὸ μὲ ἄλλα λόγια μερικῶν ἀνθρώπων ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ μὀρφωσὴ τους νὰ μὴ βρίσκουν ἀνοιχτὸ τὸ δρόμο πρὸς τὴν ποίηση. Ἡ λέξη ὅμως τοῦ κοινοῦ (στὴ χώρα μας) ἐνέχει αὐτόματα τὴν ἐννοια ἀπουσίας κλίματος πνευματικῆς κατάστασης ὑποφερτῆς. (Μέσα στὰ πενήντα ἢ ἑκατονπενήντα χρόνια ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση), ὅπως δὲν δημιουργήσαμε οὔτε ἀστικὴ παράδοση οὔτε σοσιαλιστικὸ παρόν, ἀποτελεῖ τόπο κοινό, ἡ ἀποφοίτηση ἀπὸ ἀνώτερες σχολές (χωρὶς ἐξαίρεση τῶν θεωρητικῶν τοῦ Πανεπιστημίου) νὰ σημαίνει ἀπόκτηση πτυχίου κι' ἔλλειψη ἀπὸ μὀρφωση εὐρύτερη. Τὸ πρᾶγμα ὅμως δὲν ἐνοχλεῖ καὶ συμβιβάζεται ὁμαλὰ μὲ τὴν κατάσταση, στενεύει ἂν δὲν ἀφαιρῇ) τὰ περιθώρια γιὰ μιὰ μετέπειτα ἀναπλήρωση—συχνὰ καὶ γιὰ τὸν κλάδο ποὺ ἀκολουθεῖ κανεῖς. Ἡ ἀντίδραση αὐτὴ (ποὺ εὐνοεῖ τὴν ἡμιμάθεια—τὴν εὐκόλη καὶ κατοχυρωμένη ἀπὸ ἀναχρονισμὸ κρίση) φέρνει τοὺς ἐλάχιστους ποὺ ἐπιμένουν στὴν ἀπόκτηση παιδείας οὐσιαστικώτερης, παράφωνους γιὰ τὴ συνηθισμένη ἀντίληψη.

Ἡ ποίηση σὲ πλαίσιο, ὅπως αὐτό, στέκεται μιὰ μερικὴ (χαρακτηριστικὴ) περίπτωση.

Ἰσως ἀπὸ ἀμάρτημα τῆς ρωμαντικῆς περιόδου θεωρήθηκε ἀπὸ τὸν κόσμον (ἡ ποίηση) σὰν μέσο γιὰ ψυχαγωγία (μὲ συνήθη ἐννοια) καθιερώνοντας συνάμα ἓναν παρεξηγημένο «ὀρισμὸ» κι' ἓνα μέτρο κρίσης τῆς νεώτερης ποιητικῆς παραγωγῆς. Ἡ ὁμοιοκαταληξία ἔτσι, ὁ χτυπητὸς ρυθμός, οἱ μετρημένοι στίχοι, τὰ δειλινά, οἱ συναισθηματισμοὶ κι' ὅλα τὰ φτηνὰ (κι' ἀντιποιητικὰ) στοιχεῖα κάλυψαν τὴ θέση τῆς οὐσίας παίρνοντας τὴ σημασία ἐνὸς σήματος κατατεθέντος.

Ἐκτὸς ὥστόσο ἀπὸ τὴ μορφή, ἡ πορεία τῆς ποίησης στὴ σημερινή της φάση ἔχει «προσγειωθῇ» στὴν καθημερινὴ ἀλήθεια (πάντοτε μὲ φόντο τὴ μετάβαση ἀπὸ τὴν ἔκταση τοῦ πρὶν πρὸς τοῦ μετὰ). Σὲ μιὰ ζωὴ ποὺ ἔχει τόσες ἐξαρτήσεις καὶ δεσμοὺς κοινωνικοὺς τὰ προβλήματα ποὺ ἀτομικὰ ἀπασχολοῦν θὰ πρέπη κάπου νὰ χοῦν συναντήσεις καὶ το-

μές κοινές. Κι' ὅσο εἶναι φυσικὸ πολλὰ νὰ μένουν στὰ βαθιὰ χωρὶς νὰ φτάνουν ὡς τὸ φῶς τῆς συνειδητοποίησης, εἶναι ἐπίσης—καλυμμένα εἴτε φανερά—ν' ἀποτελοῦν τὸ ἀδιάκοπο ὑπόβαθρο τῆς κατάστασης, τῆς εὐτυχίας καὶ τῶν ὁραματισμῶν μας. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ περπατᾷ στοὺς δρόμους, ποὺ διασκεδάζει ἢ βρίσκειται στὸ σπίτι ἢ συζητᾷ, δὲν ξέρεи, δὲν ὑποψιάζεται πίσω του τὸν ποιητὴ νὰ ἐρευνᾷ καὶ νὰ ἐκφράζει (μέσα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του) τὴν ἀνήλεη μοναξιά, τὴ χαρὰ καὶ τὴν ὁδύνη του. Ἡ προκατάληψη ἄλλωστε τὸν φέρνει ἀπροετοίμαστο σ' αὐτὲς τίς τόσο ἐνδόμυχες (καὶ θεωρημένες ἀποκλειστικὰ προσωπικὲς του) ὥρες τῆς ποίησης.

VI

Ἡ ποίηση (ὅπως κάθε μορφὴ ἔκφρασης) βλέπει, αἰσθάνεται καὶ κρίνει, ἀπὸ τὰ δικά της ὅρια καὶ μέσα μιᾷ πολυμορφῇ ζωῇ. Τὸ ἄτομο (καὶ στὴν περίπτωση τῆς μεγαλοφυΐας) στέκει ἐλάχιστο, ἐξοντωτικὰ μικρὸ (γυμνωμένο ἀπὸ αὐταπάτες) νὰ δεχτῇ τὴν ἔκταση καὶ τὸ ἀντιθετικὸ σχεδὸν πολυμορφίας τέτιας. Ὁ ποιητής, ἡ περιοχὴ του δηλαδὴ ἀποτελεῖ ἀντικειμενικὰ πεδίο μερικὸ χαρακτηρισμένο ἀπ' ἀπ' τὴν ἰδιομορφίᾳ τῆς περιπτώσεώς του. Ἀπὸ τὴ θέση τοῦ κοινοῦ καὶ μὲ παράγοντα τὸ «νιώθεται», ἡ ὄρασή του, ὡς πρὸς τὴ βατότητα, προσφέρεται μὲ ἐξάρτηση ἀπὸ τὴ συγγένεια ἰδιοσυγκρασίας ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ στ' ἄτομα. Εἶναι μ' ἄλλα λόγια ποιηταὶ ἀπρόσιτοι (γιά ὠρισμένα ἄτομα ἢ ὁμάδες) καὶ ποιηταὶ προσκεῖμενοι.

Συνέπεια συνέχειας (τοῦλάχιστο ἀπόλυτη) εἶναι ἀδύνατη. Λίγο πάντως ὡς πολὺ ἀπὸ τὸ Σολωμὸ ὡς τοὺς τωρινούς ὑπάρχουν χῶροι ἀντίδρασης κοινῆς. Στὸ κοινὸ ἀφήνεται (ἀναγκαστικὰ) ὁ προσανατολισμὸς κι' ἡ ὁδοιπορία (μέσα ἀπ' ὅ,τι αἰσθάνεται οἰκεῖο) ἀπὸ τὰ χτεσινὰ στὰ τωρινὰ, διαγράφοντας μιᾷ τροχιά στὴν ἔκταση τῆς ποίησης καὶ πάνω στὴ συνέχειά της.

Τ Α Π Λ Α Κ Α Τ

(10 μ.μ.)

Ἄκουσε σὰν ἀπὸ βάθος πηγαδιοῦ κάποιες λέξεις: «...ἀρχηγός...σωτηρία...νέον κόμμα...ἀρχηγός...». Ἡ σκέψη του,

γυρνώντας πρὸς τὶς ὥρες πὺν ἄλλαζε ἡ ὄψη ἀπὸ τὰ πράγματα, χάνονταν σὲ μιὰ προέκταση τοῦ κόσμου του. Στὰ πρόσωπα ἢ τὸ χῶρο γύρευε ἡ ἔνταση τῆς μνήμης κάποιας νύχτας πὺν τὸν ἔσυρε πρὸς τ' ὄραμα... Μὲ βλέμμα μακρινό, διαποτισμένος ἀπ' τὴ γεύση τοῦ καφέ, διαπερασμένος ἀπὸ τὴ συναίσθηση τῆς κρίσιμης στιγμῆς, ἀπ' τὴν εὐθύνη ἀπέναντι στὴν προσδοκία τόσων πὺν ἀκαθόριστα μέσα σὲ ἄναρθρη βουή προχώρησαν καὶ φτάσαν ὡς αὐτόν, ὑπνωτισμένος, ἀπευθύνονταν: Δὲν ὑπόσχομαι... γυρεύω ὑπόσχεση!.. Οἱ μέρες πὺν ἔρχονται γυρεύουν μέσα μου! Προβάλλουν μὲ τὸ χρέος τῆς ζωῆς πὺν πέρασε... τῆς ζωῆς πὺν περνᾷ!.. Σ' αὐτὰ πὺν μέλλονται ζητεῖται ἡ στέρηση τοῦ ἡρεμου ὕπνου σας! Ζητεῖται ἡ κρίση σας!..

Ἀπότομα συνῆρθε. Ξεχώρισε τὶς φωνές πὺν κυμάτιζαν καθὼς ἐνώνονταν μὲς τὴ βουή. Εἶδε μόλις, σὰν ἀπὸ χαρμάδα, τὰ πλακάτ στὸ βάθος καὶ τὴ λεωφόρο... Πλησίασε. Ἐνα-δυὸ χέρια κάτι ρύθμισαν μπροστά...

Τὰ μεγάφωνα ἀντήχησαν.

—Δὲν ὑπόσχομαι... γυρεύω ὑπόσχεση!.. Οἱ μέρες πὺν ἔρχονται γυρεύουν μέσα μου! Προβάλλουν μὲ τὸ χρέος τῆς ζωῆς πὺν πέρασε... τῆς ζωῆς πὺν περνᾷ!.. Σ' αὐτὰ πὺν μέλλονται ζητεῖται ἡ στέρηση τοῦ ἡρεμου ὕπνου σας, ἡ ἐπαλήθευση τῆς ἀντοχῆς ἐνὸς λαοῦ πὺν δοκιμάστηκε κι' ἐπέζησε! Ζητεῖται ἡ δοκιμασία μας ὅπως ἀνεπανάληπτα κι' ἀμείλικτα ὀρίζουν μιὰ φορά οἱ καιροί! Ὅπως τὸ χτὲς προδιέγραψε, ὅπως τὸ σήμερα διαμόρφωσε!.. Κι' οἱ παράγοντες αὐτοὶ ἔχουν καθορίσει, μὲς τὰ πλαίσια τοῦ παγκοσμίου χώρου, μιὰ ἱστορικὴ καμπὴ στὴν ὁποία σὰν φυλὴ καλούμεθα ν' ἀπαντήσουμε: ἢ τὴν ἐπιζωή μας μὲ ὅ,τι ἀπαιτεῖ μιὰ σύγχρονη πορεία, ἢ τὴν ὀριστικὴ διακοπὴ κάθε συνέχειας!.. Ὁ θάνατος, ἐδῶ πὺν φτάσαμε, ἀποτελεῖ μιὰ ἡρεμὴ ἐπανάπαυση στὸ παρελθόν! Κι' εἶναι πικρὴ ἡ ὁμολογία πικρὴ ὅσο ἀπαλλαγμένη ἐνοχῆς σιωπῆς: Φιλοδοξίες δὲν μᾶς μένουν—καλούμεθα ἀπλῶς νὰ ζήσουμε! Νὰ ζήσουμε σὲ μιὰ ζωὴ πὺν ξεκινᾷ ἀπ' τὸ προσωπεῖο μας, ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ τὶς καταβολές μας!.. Κάθε καμπή, κάθε κρίση, ἀποτελεῖ μιὰ ἀρχή! Τὸ πρόσωπο πὺν ἀνάφερα εἶναι τὸ πρόσωπο συνόλου, εἶναι τὰ πρόσωπα ὅλων μας, οἱ πράξεις καὶ οἱ σκέψεις ὅσων ζοῦν στὸν τόπο αὐτό! Κι' εἶναι τὸ αἶτημα πὺν μᾶς προβάλλει τὴν ἀνάγκη τῆς καθολικῆς συμμετοχῆς! Τὸ αἶτημα πὺν μᾶς προβάλλει τὴν ἀνάγκη καταλογισμοῦ εὐ-

θύνης καὶ στὸν τελευταῖο ποὺ πηγαίνει ἡσυχος στὴν καθημερινή δουλειά, ἐνοχῆς συνειδητῆς στὸν τελευταῖο ποὺ ὑπογράφει ἓνα χαρτί γιὰ νὰ πηγαίνει ἄλλος ἡσυχος στὴν καθημερινή δουλειά!..

» Γι' αὐτό, ἀνάγκη νὰ κατανοήσετε τὴ θέση σας!..

(11) μ. μ.)

Ὁ Κώστας Πέτρου εἶχε κουραστεῖ. Στ' ἄφτιά του βούϊζαν ἀκόμα οἱ φωνές: «Νέ—ον Κόμ—μα! Νέ—ον Κόμ—μα! Νέ—ον! Νέ—ον! Νέ—ον!..» Ὅπως κατέβαιναν ὅλοι μαζί—τέσσερα αὐτοκίνητα—τὸν συνεπῆρε μὲ τοὺς ἄλλους ἓνας ἐνθουσιασμός. Ξέχασε γιὰ μιὰ στιγμή καὶ πῶς κατέβαινε γιὰ ψώνια μὲ τὴν εὐκαιρία, Κάποια προσμονή...κάτι σὰν νὰ πήγαινε νὰ καρτερέσει ἀπὸ «ξένα» συγγενῇ... Ἀκαθόριστα τοῦρχόταν κάποια περιστατικά: ...ποὺ ἀγόρασε τὴ «λάκα»... ποὺ πάντρεψε τὸ Χρίστο...ποὺ πῆγε ἡ χρονιά καλὴ καὶ ξεχρεώθηκε...πού...πού... Ὑστερα σιγὰ-σιγὰ ἄκουσε πιὸ καθαρά τὴ μηχανὴ ἀπὸ τ' αὐτοκίνητο. Εἶδε πρὸς τὸ βάθος τὰ βουνὰ μὲ τὴν τραχειά μορφή τους πάντα ἴδια κι' ἄρχισε νὰ αἰσθάνεται ξανὰ σὰν πρὶν. «Σάματις καὶ τί θὰ γένει», σκέφτηκε. «Θὰ βγάλ'ν λόγο, θὰ χειροκροτήσουμε...θὰ περάσ'ν οἱ μέρες νὰ ψηφίσουμε...νὰ γυρνᾶμε, γιὰ...

—Σήμερα εἶναι ἀλλιῶς!.. ἀκούστηκε ἓνας ξένος λόγος μέσα του.

» Ἐ, σάματις δὲ λέγαμαν αὐτὰ καὶ τέσσερα πρὶν χρόνια...

» Βέβαια δὲν ξέρ'ς καμμιά φορά...Μπορεῖ...καμμιά φορά μπορεῖ καὶ νὰ φωτίσ' ὁ Θεός...Νὰ γέν' κάνα ἔργο...καμμιά κλησιά...κάνα τίποτις ποὺ νὰ φελάει...

» Ἄ δὲ βρέξ' καὶ τούτ' τ' βδομάδα τὸ τριφύλλι δὲν κρατάει... εἶχε σειρὰ ἀπὸ προχτὲς γιὰ νερό...».

Ὁ Σχινιάς ρώτησε τὸ διπλανό του, «ποῦ τὸ πάει...»

—Ἐχεις τσιγάρο, εἶπε αὐτός.

—Ἐχω.

—Ποῦ τὸ πάει...τὰ δικά τ' λέει...Βρέθηκε πὲς κι' ἦρθαμαν τζάμπα...

—Λὲς οἱ ἄλλοι νὰ μὴ βάλλουν;

—Θὰ βάλλουν, εἶπαν...

Σώπασαν. Ὁ Σχινιάς τὸν σκούνησε.

—Ἐσύ, ποιὸν θὰ ψηφίσῃς;

Ὁ ἄλλος ἔγνεψε:

—Τὸν κύρ Κώστα ρώτα.

—Τί τὰ λέτε; εἶπε ὁ Κώστας Πέτρου,

—Πολλὰ δὲν τὰ λέει;.. εἶπε ὁ Σχινιάς.

—Ὅσο κρατιέμαι, εἶπε αὐτός.

Τὰ μεγάφωνα μετέδιδαν.

...Ἡ πραγματοποίηση εἶν' ὁ καρπός! Εἶναι τὸ τελευταῖο στάδιο, τὸ ἀποτέλεσμα μίας πολύπλοκης σειρᾶς συχνὰ ἀφανῶν διαδοχῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξαρτήσεων! Ἡ πορεία πρὸς ἐκεῖ, τὸ συνειδητὸ ἀποτέλεσμα, προϋποθέτει βασικὰ τὴ γνώση αὐτῆς τῆς προηγούμενης διαδικασίας! Κι' ἓνα ἀποτέλεσμα ποὺ ἀφορᾷ καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ σύνολο, χρειάζεται ἀναντικατάστατα τὴ συμβολὴ ἀπ' αὐτό! Γιατί, ἡ ἄγνοια πολλῶν κι' ὅτι στηρίζεται σ' αὐτὴ—ἡ σκοπιμότητα τῶν λίγων—ἀποτελεῖ γιὰ τὴν προσπάθεια τῆς ἐθνικῆς ἐπιζωῆς ἄρνηση κι' ἀρχὴ καταδικαστικὴ. Οἱ ἐξαρτήσεις φτάνουν ἀπὸ μακρὰ! Στερημένοι ὅπως βρισκόμαστε κοινωνικῆς καὶ οἰκογενειακῆς παράδοσης ποὺ νὰ ἔχει ὁδοιπορήσει ὡς τις ἡμέρες μας, ὡς τὸ σύγχρονο πολιτισμὸ μὲ συνέπεια, ἔχουμε νὰ ἀντιμετωπίσουμε τὴν ἀδράνεια ἀπ' τὸ παρελθόν. Μέσα ἀπὸ συνθήκες σὰν αὐτές ἡ «γνώση» ποὺ ἀνέφερα δὲν δύναται παρὰ νὰ εἶναι ἀρχικὰ ἐπιφανειακὴ. Ἐπιφανειακὴ καὶ δύσκολη! Ὅμως ἔστω! Χρέος πρῶτο, ἔργο πρῶτο, πρώτη δυσκολία ἡ παιδεία! Ἡ παιδεία, κι' ὄχι μὲ τὴν ἔννοια σχολείων—ποὺ εἶναι ἡ πρώτη μὰ ἡ ἀνολοκλήρωτη μορφή! Ἡ παιδεία μὲ τὴν ἔννοια εὐρείας διαπαιδαγώγησης, μὲ τὴν ἔννοια τῆς μόρφωσης ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ καθημερινά, ἀπὸ τις προϋποθέσεις τοῦ χαιρετισμοῦ, ἀπὸ τις προϋποθέσεις ἀφομοίωσης στοιχείων τῆς παράδοσης, ἀφομοίωσης στοιχείων συγχρόνου πολιτισμοῦ. Ἀπὸ τις προϋποθέσεις...

(11.40 μ.μ.)

Ἀπὸ τὸν ἐξώστη ἡ τεράστια πλατεῖα ἄρχισε νὰ δίνει ἐντύπωση διάλυσης. Ἀθόρυβα, σὰν ὑλικὸ ρευστὸ ποὺ εἶχε βρεῖ διαφυγὴ, ὁ κόσμος λίγο-λίγο ἀποτραβήχτηκε, ἀφήνοντας πολλές παρέες ποὺ εἶχαν ξεχωρίσει ἀπ' τὴν ἀρχὴ μὲ τις

φωνές καὶ τὰ πλακάτ ἀκάλυπτες σὰν εἶδος σκελετοῦ. Συνθήματα κι' ἐπιγραφές ἔκαναν τὴν παρουσία τοῦ κενοῦ πιὸ αἰσθητή: «Σήμερα τὸ μεγάλο ξεκίνημα», «Ζήτω ἡ συγκέντρωση τῆς 12 Αὐγούστου», «Ἡ λαοθάλασσα ζητωκραυγάζει»...

Στὸν ἐξώστη ἐπικρατοῦσε ἡρεμία. Ἀριστερὰ ἀπὸ τὰ μικρόφωνα ἓνα πρόσωπο ἢ τρία κοίταζαν μ' ἀπόγνωση πρὸς τὸν ὁμιλητή.

Τὰ μεγάφωνα μετέδιδαν.

—Καὶ πράγματι δὲν εἶναι ἐποχή, δὲν εἶναι κράτος δίχως ἐνοχή! Ὅμως τὸ πρόβλημα προβάλλεται μὲ τὴ μορφή τῆς δυνατῆς περιστολῆς, σὰν ζήτημα ἀναζήτησης τῶν ἀρχικῶν καταβολῶν! Διότι...

Κάποιος μπῆκε στὴ μεγάλη Σάλα κι' ἔγνεψε.

—Νὰ φωνάξουν! τραύλισε, τί κάθονται!..

Τὰ μεγάφωνα συνέχισαν:

—...ἀρχίζοντας ἀπὸ μιὰ σύμβαση, ἓνα νόμο ἂν θέλετε, πού βρίσκεται στὰ ὅρια τῆς λογικῆς ἀπὸ ἀποψη κοινῆς ὠφελιμότητος, ἐξαρτήσεων ὥστόσο ἄφανῶν κι' ἀντίθετων, περνᾶμε ὕστερα ἀπὸ φάσεις νόμιμων διαδοχῶν σ' ἓνα ἀποτελεσμα πού μόνο χρόνια μπορεῖ ν' ἀποδειχτεῖ ἡ ἀρνητικὴ καταβολή του! Ἔτσι φαινομενικὰ μία κατάχρηση...

—Κάτω οἱ καταχρασταί! Κάτω οἱ καταχρασταί! Κάτω οἱ καταχρασταί!.. φώναξαν οἱ κάτω.

Ἦταν ψηλὸς κι' ἀδύνατος, ριγμένος στὸ καδρόνι τοῦ πανώ, σκυμμένος. Στὴν ἄσφαλτο τὰ πόδια ἀπὸ τοὺς διπλανούς του μέναν στυλωμένα, ἀκίνητα. Στ' ἄφτια ἓνας κουραστικός, ἀνόητος δίσκος ἐπαναλαμβάνονταν ἀτέλειωτα. Ἀναστηρίχτηκε. Δυὸ παπούτσια ἄσπρα, κάλτσες ἄσπρες, ἄσπρο παντελόνι, ἦρθαν βιαστικά.

—Φωνάξτε ρε παιδιά, τόνισε. Φωνάξτε λίγο ἀκόμα...

Σήκωσε τὸ βλέμμα καὶ τὸν εἶδε νὰ πηγαίνει πρὸς τὸ δίπλα γκρούπ. Ἐσκυψε ν' ἀκούσει ἀδιόφορα: «...ὡς πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτόν! Τίθεται ὥστόσο ἓνα θέμα ἀσυνειδήτου ἀνοχῆς!..»

—Κάτω οἱ ἔνοχοι! Κάτω οἱ ἔνοχοι! Κάτω οἱ ἔνοχοι!..

—...τὸ πρόβλημα τῆς καταργήσεως, συνέπεια τῆς ἄγνοιας, τοῦ προνομίου πού παρέχεται ἀπ' τὴν ψῆφο!..

—Νὰ φύγουν οἱ λησταί! Νὰ φύγουν οἱ λησταί! Νὰ φύγουν!..

.

(3 π. μ.)

Ἡ ἄσφαλτος ἔχει κρυώσει. Ἡ ἐπαφή ἀπὸ τὰ τακούνια εἶναι στερεοῦ πρὸς στερεό.

—Τάκ...τούκ...τάκ...

Οἱ πολυκατοικίες, τὰ παράθυρα, εἶναι σβηστὰ σὰν πρόσωπα ποὺ ἔχουν σταματήσει νὰ κοιτᾶν. Ἀδύνατος, δροσερός, λίγος ἀέρας φέρνει μιὰ ἐπαφή ἀπὸ τὰ δέντρα τῆς γωνίας κάτω δεξιά.

—Τάκ...τούκ...τάκ...στὴ μέση τῆς πλατείας. Κι' ἔπειτα σὰν μιὰ σκιά ἢ ἡχὼ ἀδύνατη κι' ἐπίμονη: Τάκ...τούκ...τούκ...

Γ Ι Ω Ρ Γ Ο Σ Φ Ρ Α Γ Κ Ο Υ Λ Η Σ

Τ Ο Μ Η

Ρεῦμα ἀκράτητο βαθὺ
κάτω ἀπ' τὴν κρούστα τῆς ζωῆς μας
πίσω ἀπ' τὴν ἀγάπη μας
τὰ σπονδαῖα παιχνίδια μας.

Φλόγα μικρὴ
πεῖσμα τῆς νιότης
στήνεις τὴ σημαία σου
λευκὸ μαντήλι, χάνεται στὸν ἄνεμο,
ἄχυρα νὰ κυλοῦν πειθήνια στὸ ποτάμι
«πεῖσμα τῆς νιότης».

Εἶναι καὶ τὸ στερνὸ τραγοῦδι
ποὺ μιλάει γιὰ τὰ πελώρια ράμφη
τὰ κάτασπρα πτηνὰ στὸ μπλὲ
καθὼς θὰ σμίγῃ ἡ ἀγωνία μας στὴ θάλασσα.

DAVID H. LAWRENCE

ΝΥΧΤΕΡΙΔΑ

Τὸ βράδυ, καθισμένος στὴν βεράντα,
"Ὅταν ὁ ἥλιος ἀπ' τὴ δύση, πίσω ἀπ' τὴν Πίζα, πίσω ἀπ'
τὰ βουνὰ τῆς Καρράρα,
φεύγει, καὶ ὁ Κόσμος μένει ἐκστατικός...
"Ὅταν τὸ κουρασμένο λουλούδι τῆς Φλωρεντίας σκοτεινιάζει κάτω
ἀπ' τὴ λάμψη
τῶν τριγύρω καφετὶ λόφων...
"Ὅταν κάτω ἀπ' τὶς ἀψίδες τοῦ Ponte Vecchio
"Ἐνα πράσινο φῶς χύνεται ἐνάντια στὸν χεῖμαρρο, ριγμένο ἀπ'
[τὰ δυτικὰ
ἐνάντια στοῦ ρεῦμα τοῦ σκοτεινοῦ "Αρνο...

Σήκωσε τὰ μάτια σου, καὶ θὰ δεῖς ὑπάρξεις νὰ πετοῦν
ἀναμεσίς, μέρα καὶ νύχτα;

Χελιδόνια μὲ μασούρια ἀπὸ μαῦρα νήματα, ὑφαίνοντας τὶς σκιές
ὅλα μαζί,
"Ἐνας βίαιος κύκλος στὸν ἀέρα, μιὰ φευγαλέα παραβολὴ κάτω
[ἀπ' τὶς
γεφυρωτὲς ἀψίδες,
ὅπου τὸ φῶς γλυστράει ἀνάμεσά τους
μιὰ ξαφνικὴ στροφὴ στὸν ἀέρα γιὰ κάτι,
μιὰ βουτιά στοῦ νερό,
ἀναλογίζεσαι:
«Τὰ χελιδόνια πετοῦν τόσο ἀργά!..»

Τὰ χελιδόνια;
ἓνας σπασμός, ἓνα κελάδημα, μιὰ λαστιχένια φρίκη στὴ φυγὴ του,
καὶ ὀδοντωτὲς φτεροῦγες ἐνάντια στὸν οὐρανὸ
σὰν ἓνα γάντι, ἓνα μαῦρο γάντι πεταγμένο ψηλὰ στοῦ φῶς
καὶ πεσμένο ξανά.

Ποτὲ τὰ χελιδόνια.
Νυχτερίδες!
τὰ χελιδόνια ἔφυγαν.

Σὲ μιὰ ἀμήχανη ὥρα τὰ χελιδόνια ὑποχώρησαν στὶς νυχτερίδες
 ἀπὸ τὸ Ponte Vecchio
 ἀλλάζοντας βάρδια.

Νυχτερίδες, καὶ ἓνα ἀνήσυχο πέταγμα πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι.
 νυχτερίδες κι ἓνα ξυστὸ πέρασμα κοντὰ σου
 πετώντας τρελλά.

Pipistrello—

Μαῦρος τραγουδιστὴς μὲ πελώριο ψάουτο,
 μικροὶ ὄγκοι ποὺ πετοῦν μὲ ἀκαθόριστες φωνές, ἄγρια
 δικαιωμένες.

Φτεροῦγες σὰν κοῦρέλια ὀμπρέλλας.

Νυχτερίδες.

Ὑπάρξεις ποὺ κρέμονται σὰν λυωμένο χαλὶ γιὰ νὰ κοιμηθοῦν

ἀηδιαστικὰ ἄνω-κάτω

κρεμασμένες ἀνάκατα σὰν χνούδια ἀηδιαστικὰ

παλιοῦ χαλιοῦ

μορφάζοντας ἀπαίσια στὸν ὕπνο του.

Νυχτερίδες.

Σύμβολο Εὐτυχίας στὴν Κίνα

Γιὰ μένα, "Οχι.

Μετάφρ.: ΕΥΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

7

ΑΠΟ ΤΑ «ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ»

Παιδί μου,

Τώρα πού η φιλοξενία του βασιλέα των Έπειων Πολύξενου περνάει, καθώς οι άκτες της χώρας του χάνονται σιγά-σιγά, στο χώρο της ανάμνησης, τώρα μπορώ να πω πώς η πραγματική μου περιπέτεια αρχίζει. Αυτήν, όμως, κανένας δεν θα την μάθει. Γιατί, αυτή, είναι η αρχή του τέλους και το τέλος ατομική μας υπόθεση, μια και δεν είναι ούτε η μέρα της σποράς, ούτε η μέρα της βλάστησης δική μας...

Γερμένος στην κουπαστή του πλοίου, πού στο άγνωστο με φέρνει, παρατηρώ το Ίονιο—μένει ίδιο, όπως τότε πού το διέσχισε η Ίω αναζητώντας γωνιά γης για να γεννήσει τον Έπαφο. Ξέρεις πώς απ' αυτήν κρατάει τ' όνομά του...

Όλα χάνονται, όσο το πλοίο προχωρεί—σε λίγο θα χαθούν κι' οι κορφές των βουνών της χώρας των Έπειων, όπως χάθηκαν λίγο πριν κι' οι γλάροι πού ακολουθούν παιχνιδίζοντας το πλοίο. Αυτό, καθώς προχωρεί αφήνει πίσω του μια άσπρη γραμμή αφρού. Μά κι' αυτός δεν κρατάει πολύ—σβύνει και γίνεται ένα με το υπόλοιπο νερό.

Ήσυχα και ήρεμα είναι όλα γύρω μου—ζω την ώρα της μόνωσης, πού μπορεί να τρελλάνει άνθρωπο χωρίς αναμνήσεις—εύτυχως έχω πολλές και για αιώνες θα τρέφονται μ' αυτές όσοι δεν φοβόνται τον θάνατο... Εγώ δεν τον φοβάμαι—κανένας δεν φοβάται αυτό πού ερωτεύθηκε. Φοβόνται μόνο όσοι αγαπούν. Κι' αλήθεια είναι, πώς οι αδύνατοι, δηλαδή οι πολλοί, αγαπούν, ενώ οι δυνατοί, δηλαδή οι λίγοι ερωτεύονται. Μά πρέπει να σου πω πώς ερωτεύθηκα τον θάνατο.

... Εἶμουν ἕξη χρόνων, όταν πέθανε ο άδελφός του προπάππου σου Ἀρκείσιον—ο παππούς σου (για να με συνηθίσει στα καθήκοντα του αὐριανού βασιλέα) δεν παρέλειπε να με παίρνει μαζί του κάθε φορά πού πέθαινε ένας άρχοντας. Εἶχα, ως τότε, δεῖ πολλούς νεκρούς—ο άδελφός του προπάππου σου εἶταν από τούς ζωντανούς, πού δεν περίμενα να δώ πεθαμένον. Ἀφωνος ἔμεινα ὅλη τή μέρα ως τήν επόμενη. Τήν ώρα όμως πού θα κατέβαζαν το νεκρό στον τάφο, ο προπάππος σου με πήρε από το χέρι, με πλησίασε στο νεκρό και μούπε έπιτακτικά:

—Φίλησε το θεῖο σου και κράτησε στη μνήμη σου ὅ,τι βλέπεις—αὐριο το ίδιο θα κάνουν οι άλλοι για σένα...

Κεῖνο τὸ φιλὶ μένει ἀκόμα στὰ χεῖλια μου καὶ τὸ ὅ,τι εἶδα δὲν πρόκειται νὰ ἐξαλειφτεῖ ἀπὸ τὴ μνήμη μου...

—Κερδίζει ὅποιος ἐρωτεύεται τὸ θάνατο! ἔλεγε ὁ Ἀρκείσιος. Μόνον ἔτσι ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ νιώσει τὸν ἑαυτὸ του ὀλοκληρωμένο. Κάτι πρέπει νὰ πεθάνει μέσα του γιὰ νὰ μπορέσει νὰ συλλάβει τὴν ἔννοια τῆς ζωῆς. Διαφορετικὰ θὰ μείνει μισός, ὅπως ἦρθε, καὶ ποτὲ δὲ θὰ φτάσει στὸ σημεῖο νὰ ζήσει τὸ ἄλλο μισὸ τοῦ κόσμου του, ποὺ μπορεῖ νὰ ῥθε πρὶν ἀπ' αὐτόν, ποὺ μπορεῖ νὰ ῥθε μαζί του, ποὺ μπορεῖ νὰ ῥθει καὶ μετὰ ἀπ' αὐτόν. Φτάνει νὰ μὴν ξεγελαστεῖ ἀπὸ τὶς ὁμοιότητες. Ζητώντας τὴν ὀλοκλήρωση τοῦ κόσμου μας σὲ πολλὰ θὰ δοῦμε τὸν ἑαυτὸ μας —τὶς περισσότερες ὁμως φορές εἶναι ἡ ἐπιφάνεια κι' ὄχι τὸ βάθος. Πρόσεξε νὰ μὴν παρασυρθεῖς. Πρόσεξε τὴν ὥρα τῆς ἀφαιρέσεως νάσαι ξύπνιος. Γιατὶ μόνον ὅποιος χάσει κερδίζει τὸν ἑαυτὸ του, ὅμοια ὅπως παίρνει κι' αὐτὸς ποὺ ξέρει νὰ δίνει. Εἶναι μιὰ ἀλήθεια τὸ πὼς μᾶς μένει αὐτὸ ποὺ χάσαμε ἢ ποὺ δώσαμε...

... Τὸν ἄκουσα—γιὰ νὰ μὴ γελαστῶ ἄφησα τὴν παλάμη μου ἀνοιχτὴ καὶ μοίρασα τὴν καρδιά μου. Ἄλλωστε δὲν εἶχα φέρει μαζί μου τίποτα ὅταν ἦρθα -- ἔπρεπε νὰ μὴν πάρω μαζί μου τίποτα φεύγοντας. Τὸ θάνατο, τώρα, τὸν σκεφτόμουν ἀπὸ ἄλλη πλευρά: ἤθελα ὅταν θὰ ῥθει νὰ μὴν ἔχω κρατήσῃ κάτι, ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ ἔχω δώσει. Καὶ δὲν φοβήθηκα τὴν ὥρα ποὺ μοίραζα τὴν καρδιά μου, γιατί ἤξερα, πὼς ὅ,τι δίνουμε δὲν τὸ παίρνουμε πίσω γερὸ καὶ πὼς δὲν ζοῦμε παρὰ γιὰ νὰ μᾶς λεηλατοῦν, ἀφήνοντάς μας ἡσυχους τὴν ὥρα ποὺ δὲν ἔχουμε τίποτ' ἄλλο νὰ μᾶς λεηλατήσουν. Ἄλλοι φοβόνται αὐτὴ τὴν ὥρα δὲν ξέρουν ὅμως τί ἄνεση νιώθεις τὴν ὥρα ποὺ μπορεῖς νὰ κοιμηθεῖς ἀφήνοντας καὶ τὶς θύρες καὶ τὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ σου τέντα. Ποιὸς στοχάζεται, ἀπὸ πρὶν, πὼς κανένας δὲν μπαίνει σ' ὀρθάνοιχτο σπίτι καὶ πὼς τὸν θησαυρὸ δὲν τὸν ἀφήνουν ἐκτεθειμένο; Θὰ πεῖς: ἡ ψυχὴ; Παιδί μου, αὐτὴ δὲν μᾶς ἀνήκει κι' ὅ,τι δὲν μᾶς ἀνήκει δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ μᾶς τὸ ἀφαιρέσει. Ἀπλὰ τὴν φιλοξενοῦμε τὴν ψυχὴ κι' οὔτε μποροῦμε νὰ ξέρουμε τὸ πότε θὰ φύγει, οὔτε κι' ἔχουμε τὴ δύναμη νὰ ρωτᾶμε ποῦ θὰ πάει... Κάπου πηγαίνει: στὸν ἀέρα, στὸ χῶμα, στὸ νερό... Κανεὶς δὲ θέλει νὰ μάθει ποῦ πηγαίνει κάτι ποὺ δὲν εἶναι δικό του...

Νιώθω γαλήνη μέσα μου—νιώθω γαλήνη σ' ὥρα ποὺ ὅλα εἶναι γαλήνια γύρω μου. Εἶναι ὥραϊο νὰ μοιάζεις σχεδία ριγμένη καταμεσίς στὸν πόντο —εἶναι ὥραϊο νὰ μὴ δίνεις σημασία γιὰ τὸ ποῦ τὴν πάει τὸ κύμα, ἀκόμα καὶ γιὰ τὸ πιθανὸ της κομματίασμα. Ἐξῆσα τὸ τελευταῖο τῆ μέρα ποὺ ἡ θύελλα τσά-

κισε τὴ δική μου ἔξω ἀπ' τὸ νησί τῶν Φαιάκων, ρίχνοντάς με γιὰ στερνὴ φορὰ στὴν ἀγκαλιὰ τῆς ἀνταριασμένης θάλασσας...

— Παιδί μου! μοῦλεγε συχνὰ ὁ προπάππος σου Αὐτόλυκος, οἱ Θεοὶ θυμώνουν σὰ μικρὰ παιδιὰ ὅταν τοὺς χαλᾶς τὰ σχέδια — αὐτὴ τὴν ὥρα οὔτε ξέρουν γιὰτὶ σὲ κυνηγοῦν. Μὰ κι' ὅταν σοῦ φαίνονται χρήσιμοι πάλι ἡ ἄγνοια τοὺς μαστίζει. Τὸ σφᾶλμα δὲν εἶναι δικό τους — εἶναι δικό μας. Γιὰτὶ ἐμεῖς τοὺς πλάσαμε σύμφωνα μὲ τὰ μέτρα μας...

Στὸν Αὐτόλυκο χρωστάω τὴ γνώση γιὰ τὸ πὼς σκαρώσαμε τὸ μῦθο γιὰ κείνους ποὺ δὲν ἀντέχουν καὶ τὴν ἀλήθεια γι' αὐτοὺς ποὺ μποροῦν νὰ σηκώσουν τὸ βάρος της — γιὰτὶ ἡ ἀλήθεια μοιάζει μὲ θάνατο. Μόνο ὅποιος πεθάνει κάτω ἀπὸ τὸ βάρος της ζεῖ. Αὐτὸς μ' ἔμαθε πὼς ὅ,τι κυνηγᾶμε ἔξω ἀπὸ τὰ μέτρα μας εἶναι ἡ εὐθύνη μας, πὼς μὲ κανέναν δὲ μποροῦμε νὰ τὴν μοιράσουμε καὶ πὼς γιὰ νὰ ζήσουμε τὴν ἀλήθεια πρέπει νὰ τὴν ἐρωτευθοῦμε, ὅπως (κατὰ τὸν προπάππο σου Ἀρκείσιο) καὶ τὸν θάνατο...

Ποτὲ δὲν φοβήθηκα τὴν ἀλήθεια — πάντα τὴν ἔφερνα μέσα μου καὶ ρόλο δὲν ἔπαιζε τὸ πὼς ἄλλοι τὴν παραδέχονταν χωρὶς καὶ νὰ τὸ ἀποδεικνύουν. Γιὰ νὰ τὴν ἀποδείξεις πρέπει ν' ἄχεις ἐρωτευθεῖ τὸν ἄνθρωπο, πρέπει νὰ θέλεις τὸ καλὸ του, πρέπει νὰ πασχίζεις γι' αὐτὸν κι' ἄς συντρίβεις. Ἄλλωστε ποτὲ δὲν πρέπει νὰ εἶσαι σίγουρος γιὰ τὸ ἂν σώσεις τὸν ἄνθρωπο ζωντανὸς ἢ πεθαμένος. Θὰ τὸν σώσεις ὅπως δήποτε — φτάνει νὰ τὸ ἐπιθυμεῖς, φτάνει νὰ τὸ ζεῖς μ' ὅλο σου τὸ εἶναι...

Ἴσως ποῦν, αὔριο, πὼς ἡ ἐπιστροφή μου στὴν Ἰθάκη ὀφείλονταν στὴν παρέμβαση τῶν θεῶν — παιδί μου θᾶταν μικροὶ οἱ θεοὶ ἂν καταπιάνονταν μ' αὐτὰ τὰ μικρὰ πράγματα. Κι' ἓνας θεὸς δὲν ξεπέφτει γιὰ λόγους μιᾶς κάποιας σκοπιμότητος. Οἱ θεοὶ εἶναι ἀγαθοὶ κι' εἶναι δική μας ὑπόθεσις νὰ τοὺς θεωροῦμε ὅταν μᾶς συμφέρει καλοὺς κι' ὅταν δὲν μᾶς πηγαίνει κακούς... Οὔτε ἡ κακία τῶν θεῶν μὲ κράτησε μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἰθάκη, οὔτε ἡ καλωσύνη τους μὲ γύρισε σ' αὐτήν. Γύρισα ὅταν ἡ Καλυψὼ βαρέθηκε νὰ μὲ παρακαλᾷ νὰ μείνω, ὅταν κατάλαβε, πὼς ἡ Ἰθάκη ἀντιπροσώπευε γιὰ μένα τὸ πᾶν καὶ πὼς ρόλο δὲν ἔπαιζε τὸ ἂν δὲν θᾶνιωθα τίποτα ὅταν ξαναπατοῦσα τὰ χῶματά της. Κι' ὅμως ἂν μὲ ρωτήσουν τώρα «Θεὸς νὰ ξαναγυρίσεις στὴν Ἰθάκη;» θ' ἀπαντοῦσα ὅπως ἀπαντάει αὐτὸς ποὺ πλούτισε γιὰ τὸ καλύβι ποὺ γεννήθηκε — στὴν Ἰθάκη δὲ θὰ ξαναγυρίσω ὄχι γιὰτὶ μετὰ ἀπ' ὅσα εἶδα μοιάζει μικρὸ κομμάτι γῆς, ἀλλὰ γιὰτὶ ἡ ἐπιστροφή σ' αὐτὴν δὲν ἔχει πλέον νόημα.

... "Ὅταν αὐτὸ ἀποκαλυφθῇ, τὸ ἐνδιαφέρον σταματάει.

Κι' ἡ ἀποκάλυψη ἄρχισε ἀπὸ τῆ στιγμῇ ποῦ ἡ Καλυψὼ μὲ βοήθησε νὰ φτιάξω τὴ σχεδιά καὶ νὰ τὴν γεμίσω μὲ τ' ἀπαραίτητα τοῦ ταξιδιοῦ. Γνωρίζαμε κι' οἱ δυὸ πὼς δὲν θὰ ξαναβλεπόμεσθε — κανένας ὅμως δὲν ἔδειξε τίποτα: οὔτε τὴν ὥρα τοῦ ἀποχωρισμοῦ. "Ὅταν βρίσκεσαι κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ μηδέν, μόνο ἡ ἀξιοπρέπεια κι' ἡ ψυχραιμία σὲ σώζει... Μπορεῖ νὰ κλαψε, ὅταν ἔμεινε μόνη — κρίνω ἐξ ἰδίων τὰ ἀλλότρια. Γιατὶ ἐγώ, καθὼς τὴν ἔβλεπα νὰ στέκεται στὴν ἀκρογυαλιὰ (καὶ νὰ παρατηρεῖ τὴ σχεδιά ποῦ ἀπομακρύνονταν) ἴδιο ἄγαλμα, δάκρυσα...

Θυμᾶμαι, πὼς ταξιδεύοντας, ἔσερνα ἐδῶ κι' ἐκεῖ τὸ νοῦ μου γιὰ νὰ μένω ξάγρυπνος — κοιτοῦσα τὴν Πούλια, τὸ Βοδοξευγᾶ (ποῦ ἀργεῖ νὰ βασιλέψει) καὶ τὴν Ἀμαξα (ποῦ Ἀρκούδα ὁ λαὸς τὴν λέει) — αὐτὴ ὅπως ξέρεις κοιτάζει τὸν Ὠρίωνα καὶ ποτὲ στὴ θάλασσα δὲ λούζεται. Τὴν εἶχα, καθὼς ἀρμένιζα, ὅπως μούχε πεῖ ἡ Καλυψὼ, ἀριστερά...

Κρίνω τὸ τωρινὸ ταξίδι μὲ κεῖνο — τώρα δὲ βλέπω, ὅπως τότε, στὸ βάθος τὰ δασωμένα βουνὰ τοῦ νησιοῦ τῶν Φαιάκων νὰ φαντάζουν σὰν ἀσπίδα μέσα στὸ ἀχνὸ πέλαγος. Τώρα δὲν βρίσκομαι κοντὰ σ' αὐτὸ κι' ἀπὸ τὴν Ὠγυγία μακριὰ δεκαοχτὼ μέρες. Οὔτε φαντάζει πέρα, στὰ βουνὰ τῆς χώρας τῶν Σολύμων, σύννεφο, ποῦ φόβος ὑπάρχει νὰ μεγαλώσει, νὰ σκεπάσει γῆ καὶ πέλαγος, νὰ γίνεῖ καλεστὴς τῆς Νύχτας καὶ διώχτης τῆς Μέρας, σύντροφος τοῦ αἰθερογέννητου Βοριᾶ καὶ κυνηγὸς τοῦ Σορόκου, τοῦ Νοτιά, τοῦ δυνατοῦ Πουνέντε... Τώρα γερὰ πατῶ πάνω στὸ πλοῖο καὶ δὲν κινδυνεύω νὰ βρεθῶ ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμῇ στὴν ἄλλη στὴν ἀγκαλιὰ τῆς ἀνταριασμένης θάλασσας.

Τότε ἔτσι ὅλα ἔγιναν, γι' αὐτό, καθὼς βυθιζόμουν μέσα στὰ μαῦρα νερά, περάσαν ἀπ' τ' αὐτιά μου τὰ λόγια τοῦ Νέστορα:

— Ὀδυσσεά, ὁ πόλεμος θὰ τελειώσει — τὰ βάσανα αὐτῶν ποῦ τὸν ἀνάβουν δὲν τελειώνουν ποτέ!

... Ἀναλογίζομαι πὼς ἔφτασα στὴν ἀκτὴ — κύμα μὲ πέταξε στὰ βράχια τῆς, ποῦ θύ μὲ κομμάτιαζαν ἂν δὲν κρατιώμουν πάνω τους γερά; Βόγγαγα ὥς νὰ περάσει; Τὸ ἴδιο μὲ ξανάρριξε στ' ἀνταριασμένο πέλαγος καὶ μὲ ξαναπέταξε στὴν ἀκτὴ; "Ὅταν ξύπνησα βρισκόμουν χωμένος κάτω ἀπὸνὰ σύνδεντρο, προφυλαγμένο ἀπὸ ριπὲς ἀνέμου, ἀπὸ ἥλιου ἀχτίδες καὶ σταγόνες βροχῆς — γιὰ σκέπασμα εἶχα ἓνα σωρὸ ξερὰ φύλλα. Εἴταν τόσα ὥστε μπορούσαν νὰ σκεπάσουν ἄνετα τρεῖς ἀνθρώπους, ἔτσι ποῦ νὰ μὴν τοὺς φτάνει τὸ φαρμακερὸ κεντρὶ τοῦ χειμωνιάτικου κρύου...

Εἶπα «ξύπνησα» — στὴν πραγματικότητα μὲ ξύπνησαν τραν-

ταχτὰ λόγια κοριτσιῶν. Εἶταν ἡ Ναυσικᾶ τοῦ Ἀλκίνοου μὲ τὶς θεραπαινίδες τῆς—μου τῶπε ἡ ἴδια καθὼς μάταια προσπαθοῦσα νὰ κρύψω τὴ γύμνια μου μ' ἓνα κλαδὶ ἐλιᾶσι

Φυσικὰ αὐτὰ ἀνῆκουν στὸ παρελθόν—κι' ὅμως τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρὸν εἶναι μέσα μου. Πῶς θὰ ξεκαθαρίσω ἂν ἔγιναν καὶ τὰ ζῶ ἢ ἂν θὰ γίνουν καὶ τὰ ὀνειρεύουμαι; Εἶχε δίκηο ὁ Παλαμῆδης ὅταν ἔλεγε, πὼς κανένας δὲν ξέρει ἂν εἶναι ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ρωτοῦν ἢ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀπαντᾷνε, μιὰ καὶ κανεῖς δὲ ρωτᾷ καὶ δὲν ἀπαντᾷ ταυτόχρονα... Θὰ θυμᾶμαι τὸ φοβερὸ λόγο του τὴ μέρα ποὺ τὸν καταδικάσαμε.

—Ἀχαιοί, ἡ καταδίκη μου δὲν πρόκειται νὰ λύσει τὰ ἐρωτήματά σας—αὐτὰ γιὰ καιρὸ θὰ μείνουν ἀναπάντητα, γιὰτὶ ἐκεῖνοι ποὺ θ' ἀπαντήσουν σ' αὐτὰ δὲν ἔχουν, ἀκόμα, γεννηθεῖ...

Τότε γέλασα, κυριώτερα ὅταν ὁ Παλαμῆδης στράφηκε σὲ μένα καὶ εἶπε:

—Μὴ γελᾷς γιὰ τοῦ Λαέρτη, ποὺ καὶ μπάσταρδο τοῦ Σίσυφου σὲ λένε—μᾶθε πὼς ἡ ἀπάντηση πάντα ἄργα φτάνει...

Εἶχε δίκηο—τὸ βλέπω τώρα, καθὼς κοιτάζω τὰ νερὰ τοῦ πόντου. Πόντος εἶναι τὸ παρελθὸν μας—ὅσο βυθιζόμαστε σ' αὐτὸ τέρμα δὲ βρίσκουμε. Γιατὶ πέρα ἀπὸ τὸ δικό μας, μέσα μας φέρνουμε καὶ ἐκεῖνο τῶν ἀνθρώπων ποὺ μᾶς ἔφεραν στὸ φῶς καὶ τῶν ἄλλων, ποὺ δὲ γνωρίσαμε... Μὰ δὲν τὸ φοβᾶμαι—γιατὶ νωρὶς ἔμαθα ἀπὸ τὸν Ἀρκείσιο, πὼς ἡ ψυχὴ ποὺ τὸ ἐκφράζει γεννιέται γερασμένη μέσα στὸ σῶμα καὶ πὼς γιὰ νὰ τὸ μάθει πρέπει νὰ ξαναγιώσει σ' ὦρα ποὺ τὸ σῶμα γερνάει. Ἀλλοιῶς δὲ θὰ μπορούσα, μέσα στὸ χάος τῆς μεταπολεμικῆς ζωῆς ν' ἀναζητάω ἓνα χτές, μοιάζοντας σὰν αὐτὸν ποὺ

ἰέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι
ἥς γαίης θανέειν ἰμείρεται...

Αὐτὴ ἡ ἀναζήτηση σταμάτησε—μὲ βασάνιζε ὅσο τὸ χτές δὲ γινόταν σήμερα. Μὴ σοῦ φανεῖ παράξενο τὸ πὼς τὸ σήμερα, τώρα, μ' ἀφήνει ἀδιάφορο, τὸ πὼς τὸ χτές δὲν μὲ καλεῖ κοντά του καὶ πὼς δὲν δίνω σημασία στὴν προείσπραξη τῆς ἀθανασίας μου. Πολλὰ θὰ κερδίσεις ἂν δὲν βασίζεσαι στὴν τελευταία. Στὸ λέω ἐγὼ σὰν ἀνθρώπος ποὺ

πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἶδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω.

... Πολλοὶ θὰ ξεκινήσουν ἀπὸ δῶ γιὰ νὰ γράψουν τὴν ἱστορίά μου—παιδί μου μὴν τοὺς πιστέψεις! Καθένας τὴν ἱστο-

ρία του γράφει κι' ἄς λέει πῶς τοῦ ἄλλου τὴν ἱστορία φέρνει στὸ φῶς.

Κατηφορίζει ἡ Νύχτα — σ' ἄλλους θὰ φέρει Ὀνειρο καὶ σ' ἄλλους Ἐφιάλτη. Σὲ λίγο ἡ Σελήνη θὰ σμίξει μὲ τὸν Ἐνδυμῖωνα, στὴ σπηλιά του. Τὸν κρατᾷ κοιμισμένο — ἔτσι αὐτὸς δὲν γερνᾷ, μένει νέος κι' αὐτὴ χαίρεται τὸν ἔρωτά του. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο δικαιολογεῖ ὁ λαὸς αὐτοὺς ποὺ ἐρωτεύονται μὲ κλειστὰ μάτια...

... Γέμισε ἄστρα ὁ οὐρανὸς — πενήντα χρόνια τὰ βλέπω, κι' ὅμως θαρρῶ πῶς εἶναι πρώτη φορά. Πενήντα χρόνια μέσα στὴν αἰωνιότητα δὲν εἶναι πολλά, μὰ δὲν εἶναι καὶ τίποτα. Ὅσο ὅταν φτιάσεις σ' αὐτὰ δὲν πολλαπλασιάζεις, οὔτε προσθέτεις: ἀφαιρεῖς. Ἔτσι σιγὰ-σιγὰ γυρίζεις στὸ Μῆδεν, μιὰ κι' ἀπ' αὐτό προῆλθες. Φτάνει νὰ μὴ φοβηθεῖς — τὴν ἀπαντοχὴ σου, πρέπει νὰ τὸ γνωρίζεις, δὲν τὴν μετρᾷ ὁ πολλαπλασιασμός, οὔτε ἡ διαίρεση. Τὴν μετρᾷ ἡ ἀφαίρεση. Τὸ βλέπεις ὅταν γνωρίσεις καὶ πάθεις πολλά,

ἀρνύμενος ἦν τε ψυχὴν καὶ νόστον ἐταίρων.
ἀλλ' οὐδ' ὥς ἐταίρους ἐρρύσατο ἰεμενός περ.
αὐτῶν γὰρ σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο
νήπιοι...

... Ὅταν εἶδα (στὰ 1224) τὸ φῶς πέθανε ὁ Σίσυφος τῆς Κορίνθου, ἀνέβηκε στὸ θρόνο ὁ γιὸς του ὁ Γλαῦκος, ἡ Μήδεια σκότωσε τὸν Πελία τῆς Ἰωλκοῦ καὶ κατέφυγε μὲ τὸν Ἰάσονα στὴν Αὐλὴ τῆς Κορίνθου, σ' ὥρα ποὺ ὁ Γλαῦκος σκοτώνονταν στοὺς ἐπικήδειους ἀγῶνες πρὸς τιμὴ τοῦ Πελία καὶ τὸ θρόνο του τὸν ἔπαιρνε ὡς τοποτηρητὴς ὁ Ἀρχοντίας Ἰππότης — αὐτοῦ τὴν κόρη παντεύτηκε ὁ Ἰάσωνας καὶ ζήτησε ἀπ' τὴ Μήδεια νὰ φύγει ἀπ' τὴν Κόρινθο. Ἐκείνη ἀπὸ ἐκδίκηση δηλητηρίασε τὸν Ἰππότη καὶ τὴν κόρη του κι' ἔφυγε στὴν Ἀθήνα, σ' ὥρα ποὺ οἱ Κορίνθιοι σκοτώναν τὰ παιδιὰ της. Ἐκλεινα (στὰ 1222) τὰ δύο ὅταν ἡ Μήδεια, ποῦχε γίνει γυναῖκα τοῦ Θησέα θέλησε νὰ σκοτώσει τὸ Δημοφῶντα γιὰ νὰ μείνει διάδοχος τοῦ θρόνου ὁ γιὸς της ἀπὸ τὸν Θησέα Μῆδος. Πατοῦσα τὰ τρία (στὰ 1221) ὅταν ὁ Μενεσθέας (γιὸς τοῦ Πετεώ, ἑγγονος τοῦ Ὀρνέα, ἀπόγονος τοῦ Ἐρεχθεῦ Β') ἐκθρόνισε τὸν Θησέα, ποὺ στέλνοντας τὰ παιδιὰ του Ἀκάμαντα (ἀπὸ τὴν Ἀριάδνη) καὶ Δημοφῶντα (ἀπ' τὴ Φαῖδρα) στὴν Αὐλὴ τοῦ Ἀβαντα τῆς Εὐβοίας, κατέφευγε στὴ Σκῦρο κι' εὗρισκε τὸ θάνατο ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Λυκομήδη, φίλου τοῦ Μενεσθέα...

Γνώρισα στὶς Μυκῆνες τὸν Μενεσθέα—εἶταν δαιμόνιος ἄνθρωπος, γιατί, ὅπως λένε τὰ «Χρονικά» μας «...τούς τε δυνατούς συνέστη καὶ παρώξυνε, πάλαι βαρυνομένους τὸν Θησέα...τούς τε πολλοὺς διατάραττε καὶ διέβαλλεν ὥς ὅναρ ἐλευθερίας ὀρώντας, ἔργῳ δὲ ἀποστερημένους πατρίδων καὶ βωμῶν...».

Στὸν πόλεμο ὁ Μενεσθέας ὁδήγησε τὶς πενήντα ἄττικες νῆες—σ' αὐτὸν πῆραν μέρος καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ Θησέα. Μαζί τους εἶταν κι' ὁ Ἐλεφήνωρ (γιὸς τοῦ Χαλκώδοντα καὶ τῆς Μελανίπης, κι' ἔγγονος τοῦ Ἀβαντα, ποὺ τὸν σκότωσε ἄθελα). Εἶχαμε γίνει φίλοι στὴν Αὐλὴ τοῦ Τυνδάρεω, ὅταν (στὰ 1206) βρισκόμαστε ἐκεῖ σὰν ὑποψήφιοι μνηστῆρες τῆς Ἑλένης...

Λάμπει ψηλὰ ὁ Ἑσπερος καὶ δίπλα του οἱ Διάσκουροι—αὐτοὶ μὲ συντρόφευαν ὅταν ἐγύριζα στὴν Ἰθάκη... Ἡ Ἰθάκη—πρὶν τὴν κυνηγαῦσα· τώρα αὐτὴ θὰ μὲ κυνηγᾷ. Τὴν ἀλλαγὴ λίγοι θὰ τὴν καταλάβουν. Τόσο τὸ καλύτερο—θὰ περνῶ ἀνάμεσά τους χωρὶς νὰ προκαλῶ τὴν περιέργεια. Ἄλλωστε ποῖος θὰ ρωτήσῃ πόσο μοῦ στοίχισε αὐτὴ ἡ ἐπιστροφή... Κι' ὅμως δὲ μετανοιῶνω. Μᾶθε πὼς γιὰ νὰ ἐπιστρέψῃς σ' αὐτὴν χάνεις, πὼς γιὰ νὰ πατήσῃς τὸ ἔδαφός της πολλὰ περιττὰ πετᾷς. Μόνο ἔτσι δὲν σ' ἐνοχλεῖ τὸ τραγούδι τῶν ναυτῶν, ποὺ λίγο πρὶν δὲν μιλοῦσαν. Πρέπει νὰ ζῆσεις πολὺ γιὰ νὰ καταλάβῃς πότε ξεδένεσαι ἀπ' τὴ σιεριὰ καὶ πότε σαγηνεύῃσαι ἀπ' τὴ θάλασσα. Πρέπει νὰ πονέσῃς χάνοντας, νὰ νιώσῃς μέσα σου τὸ θάνατο, ποὺ λίγο πρὶν εἶταν ζωὴ, γιὰ νὰ συλλάβῃς πότε τὸ τραγούδι τοῦ ναύτη εἶναι ἄδολο, πότε δὲν μοιάζει μὲ τὸ τραγούδι τῶν Σειρήνων... Οἱ Σειρῆνες—τρόμος γιὰ τοὺς ναῦτες μου, τίποτε γιὰ μένα. Δύσκολο νὰ τὸ προσπερνᾷς χωρὶς νὰ δένεσαι στὸ κατάρτι τοῦ πλοίου, χωρὶς νὰ βουλώνῃς τῶν ναυτῶν σου τ' αὐτιά. Γιατὶ δὲν κινδυνεύεις ἐσὺ—αὐτοὶ κινδυνεύουν. Ποῖος τοὺς λέει πὼς Σειρῆνες δὲν ὑπάρχουν, πὼς αὐτὲς δὲν εἶναι παρὰ οἱ ἐπιθυμίες ποὺ φέρνουν μέσα τους, ἐπιθυμίες ποὺ στὸ διάβα τοῦ καιροῦ ἔχουν γίνῃ ὁ ἄλλος ἑαυτός τους; Αὐτὲς τὶς Σειρῆνες νὰ φοβᾷσαι παιδί μου—δὲ θὰ σὲ παρασύρουν ἂν δὲν τὶς ἔχεις ἐρωτευθεῖ. Ἀξίζει τὸ νὰ ἐρωτεύῃσαι—πρέπει ὅμως νὰ μὴ γίνῃς δοῦλος τοῦ ἀντικειμένου. Καὶ δὲν γίνεσαι μόνο ὅταν ξέρῃς πὼς ἡ ἐξυπηρέτηση τῶν ἐπιθυμιῶν σου σ' ὀδηγεῖ, χάρη τοῦ ἐπιμέρους, στὴν ἀπώλεια τοῦ ὅλου. Τραγουδοῦν οἱ ναῦτες γιὰ τὸ λιμάνι ποὺ φαντάζει στὸ βάθος· ἄλλοτε κάθε λιμάνι σήμαινε ὁλοένα καὶ πλησίασμα στὸ λιμάνι τῆς Ἰθάκης. Τώρα κάθε λιμάνι θ' ἀπομακρύνει τὴν Ἰθάκη ἀπὸ μένα. Θάταν μιὰ ἀπλὴ ἀνάπαυλα—

αὐτὴ θὰ κρατᾷ ὅσο νὰ πέσει ἡ ἄγκυρα, ὅσο νὰ γίνῃ ἡ ἀποβίβαση κι' ἐπιβίβαση σ' ἓνα ἄλλο πλοῖο...

"Όταν μ' ἀποχαιρετοῦσε ὁ Πολύξενος, παραξενεύτηκε ποὺ μ' ἄκουσε νὰ λέω πὼς θὰ ξανοιχτῶ στὸ ἄγνωστο... Αὐτὸ τὸ ἄγνωστο τρομάζει τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὸ θέλουν νὰ περιορίσουν όταν ζητοῦν νὰ μάθουν ὅλο καὶ περισσότερα. Λέγε τους ἀπ' αὐτὸ μόνο ὅ,τι ἔχουν ἀνάγκη— τὸ περισσότερο τοὺς ἀφαιρεῖ τὴ δυνατότητα νὰ φτιάξουν τὸ παραμῦθι τους. Ἄλλωστε ἀπ' αὐτὸ γεννιῶνται, γι' αὐτὸ ζοῦν καὶ μ' αὐτὸ πεθαίνουν. Τοὺς πᾶσι περισσότερο τὸ παραμῦθι ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Καὶ μὴν πεῖς πὼς θέλουν νὰ μάθουν τὴν τελευταία. Αὐτὴ καίει στὴν πραγματικότητα. Οἱ λίγοι τὸ ξέρουν— οἱ πολλοὶ δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ τὸ μάθουν. Ποιὸς θέλησε νὰ μάθῃ πὼς ὁ Ἀγαμέμνωνας ἔπεισε τοὺς Μυκηναίους νὰ πάρουν μέρος στὸν πόλεμο μὲ πρόφασιν κι' ἀγανάκτησιν τὴ θυσία... τῆς Ἰφιγένειας; Ποιὸς ρώτησε γιὰ τὴ πνίγηκε ἡ Ἑλλή; Ποιὸς στάθηκε ἱκανὸς νὰ ρωτήσῃ ἂν ὁ πραγματικὸς λόγος γιὰ τὸν πόλεμο εἶταν ἡ ἄρπαγὴ τῆς Ἑλένης; Ἄν ρωτοῦσε θὰ μάθαινε πὼς αὐτοὶ ποὺ κυβερνοῦν ἀκολουθοῦν τὸ αἰσθημὰ τους στηριζόμενοι στὸ συναίσθημα αὐτῶν ποὺ τοὺς κρατοῦν στὴν ἐξουσία. Ἄν ρωτοῦσε κανεὶς θὰ μάθαινε πὼς ἄλλη εἶναι ἡ αἰτία ποὺ κινεῖ τὰ πράγματα σὲ σύγκρουσιν ἀπὸ ἐκείνη ποὺ δείχνουμε, πὼς ὅλα ἔχουν σκοπὸ τὴν ἐπιβίωσιν καὶ μάλιστα σ' ὦρα ποὺ αὐτὴ γίνεται εἰς βάρος τρίτων. Στὴ ζωὴ σημασία δὲν ἔχει τὸ μέσον, ἀλλὰ ὁ ἀπώτερος σκοπός. Θὰ πεῖ κανένας πὼς ἡ Τροία δὲν εἶταν ἔρημη, πὼς ἔσφυζε ἀπὸ ζωὴ, πὼς εἶταν μιὰ προέκτασις τοῦ κόσμου μας, πὼς ἔδειχνε αὐτὸ ποὺ εἶταν καὶ πὼς ἡμεῖς σκεπάζαμε αὐτὸ ποὺ εἴμαστε; Νᾶσαι βέβαιος πὼς στὰ χρόνια ποὺ θ' ἀκολουθήσουν τ' ὄνομά της θὰ προκαλεῖ ντροπὴ— αὐτὴ ἄρχισε (στὰ 1265) μὲ τὴν ἄφιξιν στὴν Κολχίδα τοῦ Φροῖξου. Εἶναι ἡ ντροπὴ ποὺ ἔφερε κοντὰ τὸ μῦθος μὲ τὸ παραμῦθι. Αὐτὴ τὴν ἀπόστασιν δὲν τὴν καταργεῖ ὁ ἀνθρώπος— ἂν τὴν καταργοῦσε θὰ περιορίζε τὸ θάνατος. Ὁ θάνατος ὅμως σώζει αὐτοὺς ποὺ ξέρουν νὰ τὸν ἐκμεταλλεύονται... Κι' ἡ ἐποχὴ μου τὸν ἐκμεταλλεύτηκε πολὺ. Αὐτὸ τὸ ξέρω καλά. Γιὰτὶ στάθηκα γνήσιο παιδί της, σ' ὦρα ποὺ γιὰ νὰ βρεῖ τὴν ἐκφρασί της πάλευε μὲ τὸν ἑαυτὸ της καὶ μὲ τοὺς ἄλλους... Δὲν ξέρω τί θὰ πεῖς ἐσὺ γι' αὐτὴν— ἐγὼ ὅμως εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ πῶ πὼς εἶταν μεγάλη ὄχι γιὰτὶ ἔφερε εἰς πέρας ἓναν πόλεμο, ἀλλὰ γιὰτὶ δὲν ἔνωσε ντροπὴ γι' αὐτόν. Ἄν τὴν σώσει κάτι, αὐτὸ θὰ εἶναι ἡ πίστις της— στὸν πόλεμον τὴν κίνησε ἡ ἀνάγκη νὰ σταθεῖ. Καὶ ρόλο δὲν παίζει τὸ πόσο στοίχισε... Μπροστὰ στὴ

νίκη, ποῖος σκέφτεται τὸ χάος ποῦ θ' ἀκολουθήσει... Κι' αὐτὸ ἐκφράζει σήμερα τῇ χώρᾳ μας. Αὕτῃ καιρὸ θὰ κάνει γιὰ νὰ βρεῖ τὸν ἑαυτὸ της. Θὰ τὸν βρεῖ μόνον ὅταν ἐξαφανιστοῦν αὐτοὶ ποὺ τὸ προπαρασκεύασαν. Ἐσύ, ποὺ σήμερα ἔχεις στὰ χέρια σου τὴν ἐξουσία, εἶμαι βέβαιος πὼς θὰ ἐπωφεληθεῖς. Γι' αὐτὸ θὰ σοῦ χαρίσω τ' ἀπομνημονεύματά μου. Ἄλλωστε ἀξίζεις αὐτὴν τὴν τιμὴν, σήμερα, σήμερα ποὺ μπορῶ νὰ σὲ νιώθω πραγματικό παιδί μου κι' ὄχι τὸν καιρὸ ποὺ σ' ἔσπειρα. Μὴ σοῦ φανεῖ παρὰ-ξένο αὐτό. Σήμερα σὲ νοιώθω πραγματικό μου παιδί, γιατί σ' ἀνακάλυψα, μετὰ ἀπὸ εἴκοσι χρόνια ἀναζήτησιν. Ἄν σ' αὐτὰ τὰ χρόνια εἴμουν δίπλα σου δὲ θᾶνιωθα ὅτι νιώθω αὐτὴ τὴ στιγμή. Γιατὶ δικό μας δὲν εἶναι τὸ παιδί ποὺ σπαίρνουμε, ἀλλὰ τὸ παιδί ποὺ στὰ μάτια τοῦ ἀνακαλύπτουμε, κάποτε, τὸν ἑαυτὸ μας. Κι' ἄλλοιῳ δὲ γίνεται — τὸ παιδί ποὺ σπαίρνουμε εἶναι ἀπόρροια πάθους καὶ πόθου, εἶναι κάτι ποὺ ἔρχεται ὅταν τὸ πάθος τελειώσει, ὅταν ὁ πόθος ἱκανοποιηθεῖ. Λιγότερη ἔντασις τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου φέρνει κάτι ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ περιμένουμε. Κανεῖς δὲν εἶναι σίγουρος γι' αὐτὸ ποὺ θὰ βγεῖ, ὅταν σηκωθεῖ ἀπὸ τὸ κρεβάτι καὶ κανεῖς δὲν πέφτει σ' αὐτὸ μὲ τὴ σκέψιν νὰ φέρει στὸν κόσμον αὐτὸ ποὺ θᾶναι τοῦ ἑαυτοῦ του συμπλήρωμα. Ἄν κείνη τὴν ὥρα σκεφτόμαστε τὴν εὐθύνη ποὺ ἀναλαμβάνουμε ἀπέναντι τοῦ νέου ἀνθρώπου, μιὰ καὶ δὲ μπορούμε οὔτε τὴν ἄρνησιν οὔτε τὴν ἀποδοχὴν τοῦ νᾶχουμε, νᾶσαι βέβαιος πὼς ποτὲ δὲν θὰ φέρναμε τὴ γυναῖκα δίπλα μας. Γι' αὐτὸ κι' ὅτι γεννοῦμε δὲ γίνεται στὴν οὐσία δικό μας — ξεκόβει σ' ὥρα ποὺ θέλουμε νὰ εἶναι ὁ ἑαυτός μας. Τότε παραπονιόμαστε, γιατί δὲν περνᾷ ἀπὸ τὸ νοῦ μας πὼς ὁ ἄνθρωπος ποὺ φτιάξαμε εἶναι ὁ ἑαυτός του, ποὺ θὰ τὸν ἀναζητήσει μέσα στὸν χρόνον κι' ὄχι ὁ ἑαυτός μας, ποὺ τὸν ἔχουμε ἐντοπίσει ἀπὸ καιρὸ, ἂν δὲν τὸν φροβόμαστε.

...Γιὰ σένα θὰ γράψω αὐτὸ ποὺ θὰ διαβάσεις—θὰ λάβεις τὰ χειρόγραφα μου ὅταν τελειώσουν. Κάποιο λιμάνι θὰ βρεθεῖ γιὰ νὰ σοῦ σταλοῦν. Εἶμαι εἰλικρινὴς αὐτὲς τὶς ὥρες: θὰ γράψω τὴν ἀλήθειαν κι' ὡς ξέρω πὼς οἱ ἄνθρωποι θὰ φτιάξουν γιὰ μένα τὸ δικό τους παραμῦθον. Προτιμῶ αὐτὴ τὴ λύσιν γιὰ νὰ μπορέσω νὰ ζήσω τὰ ὑπόλοιπα χρόνια τῆς ζωῆς μου μὲ συντροφιά τὸν ἴσκιον μου.

...Νὰ περπατᾷς ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ μὴν ξέρουν αὐτοὶ ποῖος εἶσαι, νὰ μὴν σ' ἐνοχλοῦν μ' ἀδιάκριτες ἐρωτήσεις, νὰ τοὺς ἀκοῦς νὰ μιλοῦν γιὰ σένα σ' ὥρα ποὺ ἀγνοοῦν πὼς τοὺς ἀκοῦς εἶναι ὥραϊον — δὲν ἀξίζει νὰ φέρνεις τὸν ἄλλον

σὲ δύσκολη θέσῃ ἀποκαλύπτοντάς τοι ποῖδ' εἶσαι, ὅταν μιᾷ γιὰ σένα. Τοῦ στερεῖς τὴν ἱκανοποίησιν νὰ λείψῃ ψέμματα, κυριώτερα τὸν ὑποχρεώνει νὰ καταλάβῃ, πῶς αὐτὰ δὲν ἔχουν ἀξία. Ἐξῆς κατὰ τέτοιον σὴν Αὐλὴν τοῦ Ἀλκίνοου, ὅταν ἀποκάλυψα στὸν Εὐρύαλο, πόσο ἐπιπόλαια σκεφτόταν. Γιατὶ ὡς ἐκείνη τὴν ὥρα μιλοῦσε γιὰ μένα χωρὶς νὰ ξέρεῖ ποῖδ' εἶμαι.

Παιδί μου, νὰ μὴν ἐμποδίζεις, μὲ τὴν παρουσίαν σου, τοὺς ἀνθρώπους νὰ λένε αὐτὸ ποὺ πιστεύουν γιὰ σένα. Ἄν τοὺς ἐμποδίσῃς ἢ εὐθύνη εἶναι δική σου καὶ αὐτὴν μὲ κανένα δὲ μπόρῃς νὰ τὴν μοιράσῃς.

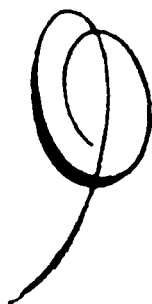
... Ἄσε τοὺς ὑπηκόους σου νὰ καταλάβουν ποῖδ' εἶσαι καὶ ποτὲ νὰ μὴν πιστέψῃς, πῶς ἂν τοὺς κρυφτεῖς δὲ θὰ βροῦν στὸ τέλος τὴν ἀλήθειαν. Μπορεῖ ν' ἀγαποῦν τὸ παραμῦθον, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν ξέρουν καὶ τὴν χρησιμοποιοῦν τὴν ὥρα ποὺ πρέπει εἰς βάρος ἐκείνου ποὺ τὴν ξεχνάει.

Νὰ διαβάσῃς αὐτὰ ποὺ θὰ γράψω—εἶναι ἀλήθεια. Μάθε νὰ μὴν τὴν φοβᾶσαι. Μόνο ἔτσι θὰ κερδίσῃς καὶ ὅχι ὅταν τὴν χρησιμοποιεῖς, ὅπως πολλοί, περιστάσιακά, γιατί τοὺς πηγαίνει, ἔτσι, καλύτερα.

Ὁ πατέρας σου

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

(1174 π.Χ.) περὶ λύχνων ἀφ' Ἀργεῖωνος δεκάτῃ φθίνοντος

ΝΙΚΟΣ ΧΟΥΔΙΑΡΑΣ

ΕΞΩΤΕΣ

α'

Οί άμαξηλάτες τής πρωϊνής περιπολίας
κουβαλουσαν την ύγρασία τής νύχτας
στα μαλλιά τους...

Οί εὐκάλυπτοι χαράζαν ἴσια τὴ χωματένια σάρκα
πὸν ἔφτανε μέχρι τὰ κιόσκια τῶν ἐρημιτῶν
πὸν κάναν κομπόδεμα
μαζεύοντας τ' ἀστέρια πὸν πέφταν τὶς νύχτες...

...Εἶχε ξανθὰ μαλλιά.
«πόσες ὥρες θὰ κάνω νὰ βρῶ
τὸ μεσημέρι;» ρώτησε...

β'

Κόρη ποῦρθες ἀπ' τὶς γλανκὲς
νύχτες τῶν ἀστεριῶν,
τί ψάχνεις νὰ βρῆς στὰ στεγνὰ χωράφια
πὸν τὰ καίει ὁ ἥλιος τῆς ἐποχῆς
χωρὶς ὄνειρα;

...Ποῦ θὰ στηλώσεις τὴ διάφανη ράχη σου,
τώρα πὸν χάσκουν μπροστὰ
ἀπ' τὸ φλοῖσβο τῆς σιωπῆς,
οἱ θωπεῖες μιᾶς ἔκτασης καντῆς;..

...Δὲν θὰ βρεῖς ἄνοιγμα
νὰ περάσεις μέσ' ἀπ' τὰ μεσημεριάτικα
δάχτυλα,

θὰ μείνεις ἐδῶ, ἀνέερη κόρη,
καρφωμένη στοὺς ἐξῶστες
τῆς αἰώνιας προσμονῆς.

γ'

Πέρασε πάλι χθὲς
πατώντας στὶς ἐπουλώσεις
τῆς προηγούμενης ἐποχῆς...

—Σταμάτησε ἔξω ἀπ' τὶς πόρτες,
καὶ σκόρπισε φωτιὲς
στὰ νεογέννητα κορμιά μας.

...Όταν ξυπνήσαμε
είχε κλειστεί τὸ πέρασμά του,
στοῦ ρολογιοῦ τὸ χτύπο.

—Μετρήσαμε τὴ φυγὴ του
μὲ σιωπές,
πληρώσαμε τὴν ἀκινησίᾳ μας
μὲ στάχτες...

δ'

Όταν σὲ ξυπνήσουν
οἱ λόγχες τοῦ κατακτητῆ,
μὴν ψάξεις νὰ βρεῖς
τὸν ἴσκιό σου μεσ' τὰ σεντόνια...

...Τὸν ξέχασες ἔξω
ἀπ' τὰ τείχη.

ε'

Ἡ νύχτα,
δὲν μᾶς ρωτᾷ ποτὲ
γιατὶ κοιμόμαστε ὅταν ἔρχεται...

—...Εἴμαστε καλοπληρωτές...

στ'

Τί νὰ σοῦ κάνουν οἱ πληγές
ποῦ ἀνοίγουν οἱ πόρτες
στὶς παλάμες μας...

Τί νὰ σοῦ ποῦν οἱ καλαμιῶνες
ποῦ μετροῦν τὸ πέρασμά σου
μὲ καπνοῦς,

Σὺ εἶσαι ἓνα πουλὶ
ποῦ δρασκελάει τὴν κορυφογραμμὴ
κουτσαίνοντας...

ζ'

...Χέρια φράζουν
κίτρινα χωράφια,
δάχτυλα σπρώχνουν ρυάκια
σὲ κοιλιές ποταμιῶν.
Μάτια ψηλαφίζουν ριπὲς ἀνέμων,
ποῦ σταματοῦν
ἐκεῖ ποῦ ἀρχίζουν οἱ ἐπιδερμίδες
τῶν νεκρῶν...

Η ΡΟΔΟΤΟΣ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΥΡΑΝΝΩΝ

Οἱ ἄλλοι ὅλοι δὲν ἔβγαζαν τσιμουδιά, σηκῶνε αἱ λοιπὸν ὁ Σωσικλῆς ἀπὸ τὴν Κόρινθο καὶ λέει: Ἀλήθεια θὰ πέσει ὁ οὐρανός, ἢ γῆ μετέωρη θὰ πάρει τὴ θέση του, οἱ ἄνθρωποι θὰ γίνουν ὑδράβια καὶ τὰ ψάρια θὰ μετακινήσουν σ' ἅ σπίτια μας, ἀφοῦ ἐσεῖς, Σπαρτιάτες, μὲ τὴν κατ'ἀλυσή τῶν δημοκρατιῶν ποῦ ἐπιδιώκετε, τοιμάζετε τὴν ἐγκατάσσει τυραννῶν στὶς πόλεις· πράγμα ἀπὸ τὰ πιὸ μισητὰ καὶ ἄδικα στὸν κόσμῳ. Κι ἂν, τὸ βρίσκετε αὐτὸ καλὸ, νὰ τυραννεύονται δηλ. οἱ ἄνθρωποι, κάνετε ἀρχὴ ἀπ' τὴ δικιὰ σας κι ἔπειτα νὰ ἐγκαταστήσετε τυραννίαν στὶς ἄλλες πόλεις. Τώρα ὅμως χωρὶς νὰ ἔχετε ἰδέαν τι ἐστὶ τυραννὸς καὶ παίρνοντας ὅλα τὰ μέτρα νὰ μὴ θρονησῇ κανένας τέτοιος στὴ Σπάρτῃ σας, τοὺς φορτῶνετε καὶ μὲ τὸ παραπάνω στὸν τράχηλό τῶν συμμάχων σας. Μὰ ἂν ξέρατε, ὅσο καλὰ τὸ ξέρουμε ἐμεῖς, τί πάει νὰ πεῖ τυραννία, θὰ εἶχατε καλύτερες ἀπόψεις γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἀπ' αὐτὲς πὺ ἔχετε τώρα. Ἀκούστε λοιπὸν ποῖα ἦταν ἡ πολιτειακὴ μας κατ'ἀστροφή στὴν Κόρινθο. Σπαρτιάτες: εἶχαμε ὀλιγαρχικὸ πολίτευμα καὶ αὐτοὶ ποὺ κράταγαν τὴν ἀρχὴ ὀνομάζονταν Βακχιάδες. Οἱ Βακχιάδες ἔκαναν πάντα γάμους μεταξύ τους. Σ' ἓνα ἀπ' αὐτοὺς ὅμως, τὸν Ἀμφίωνα, ἔρχετο νὰ γεννηθῇ μιὰ κόρη κουτσή. Λιάβδα σ' ὄνομα. Ἐπειδὴ κανένας ἀπ' τοὺς Βακχιάδες δὲν ἤθελε τὴν κουτσή Λιάβδα γιὰ γυναῖκα του, τὴν παντρεύεται ὁ Ἡετίωνας, ὁ γιὸς τοῦ Ἐχεκράτη ἀπὸ τὴν Πέτρα ποὺ σὰν ἀπόγονος τοῦ Καινέα, ἔσκαρνε τὴν κατ'ἀγωγή του κατ' εὐθείαν ἀπ' τοὺς Λαπίθες· ἀλλ' ὅμως οὔτε μ' αὐτὴ, οὔτε μὲ καμμιά ἄλλη μπορούσε νὰ τεκνοποιήσῃ ὁ Ἡετίωνας. Σηκῶνεται λοιπὸν καὶ πάει στοὺς Δελφοὺς νὰ ρωτήσῃ γιὰ παιδί. Πατῶντας τὸ ποδᾶρι του στὸ καὶ ὦφλι ἀκούει τὴ φωνὴ τῆς Πυθίας:

Ἡετίωνα, κανένας δὲν σ' ὑπολογίζει κι ἂς εἶσαι σπουδαῖος.

Ἡ Λιάβδα ἐγκυμονεῖ καὶ θὰ γεννήσῃ ἓνα πέτρινο τροχά, ποὺ
[θὰ πέσει

κατακούτελα στοὺς μονάρχες καὶ θὰ ἀπαλλιάξῃ τὴν Κόρινθο.

Ὁ χρησμὸς αὐτός, δὲν ξέρω μὲ ποῖον τρόπο, μαθαίνεται ἀπ' τοὺς Βακχιάδες, ποὺ κι αὐτοὶ προηγουμένως εἶχαν πάρει ἓνα δυσερμήνευτο χρησμὸ γιὰ τὴν Κόρινθο, παρὰλληλο ὅμως πρὸς ἐκεῖνον τοῦ Ἡετίωνα, ποὺ ἔλεγε:

Ἀητὸς εἶναι γκαστρωμένος μέσα σ' ἅ βράχια καὶ θὰ γεννήσῃ
[λιοντάρι

δυνατὸ κι ὠμοφάγο, πού πολλῶν θὰ κόψει τὴ ζωή.

Σκεφθεῖτε το καλά, Κορίνθιοι, πού καὶ οἰκεῖτε γύρω ἀπ' τὴν
[ὠραία

Πειρήνη καὶ τὴν ψηλὴ Κορινθιακὴ Ἀκρόπολη.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ χρησμὸς πού δόθηκε στοὺς Βακχιάδες ἦταν στὴν ἀρχὴ ἀκα ἀνόητος· μπόρεσαν ὅμως καὶ τὸν ἐξηγήσαν παραλληλίζοντάς τὸν μ' ἐκεῖνόν τοῦ Ἡετίωνα. Περίμεναν λοιπὸν νὰ γενηθῇ ὁ γυιὸς τοῦ Ἡετίωνα γιὰ νὰ τὸν ξεκάνουν. Ἔτσι μόλις ξελεχῶνεψε ἡ γυναῖκα σ' ἐλθόν, αὐτοὶ καμμιά δεκαριά δικούς τους στὸ δῆμο πού κατοικοῦσε ὁ Ἡετίωνας γιὰ νὰ σκοτώσουν τὸ νεογέννητο. Ἡ Λάβδα ὅμως ἐπειδὴ δὲν εἶχε ἰδέα γιὰ τὸν λόγο τοῦ ἐρχομοῦ τους κι ἐπειδὴ νόμιζε πὼς πρόκειαι γιὰ μιὰ ἐπίσκεψη φιλοφροσύνης ἔφερε κι ἀπόθεσε στὴν ἀγκυλιὰ ἐνὸς ἀπ' αὐτοὺς τὸ παιδί της. Ἀλλὰ ἐκεῖνοι εἶχαν προηγουμένως συνεννοηθῇ στὸ δρέμο, ὅποιος πρῶτος θὰ δέχονταν τὸ παιδί νὰ τὸ σκάσει κατογῆς. Μόλις ὅμως τὸ σήκωσε, ἐκεῖνος στὰ χέρια του, τὸ νεογέννητο κατὰ θεῖα τύχη, τοῦ χαμογέλασε· ἔτσι λυπήθηκε νὰ τὸ σκοτώσει, τὸ συμπόνεσε καὶ τὸ ᾤωσε στὸν πλατῆνι κι ἐκεῖνος σ' ἄλλο κι ἀπὸ χέρι σὲ χέρι πέρασε κι ἀπ' τοὺς δέκα τὸ παιδί, χωρὶς νὰ θέλει κανένας νὰ τὸ σκοτώσει. Τὸ παραδίδου, λοιπὸν πάλι στὴ μάνα του καὶ βγαίνοντας ἀπ' ἡν πόρτα ἀρχίζουν νὰ διαπληκτίζονται καὶ νὰ ρίχνει ὁ ἓνας στὸν ἄλλο τὴν εὐθύνη· κυρίως ὅμως κατηγοροῦν τὸν πρῶτο πού δὲν ἤρησε τὴ συμφωνία· ἔπειτα ἐπειδὴ πέρναγε στὰ χαμένα ὁ καιρὸς ἀποφασίζουν νὰ ξαναμποῦν καὶ νὰ πάρουν ὅλοι μέρος στὸ φόνο. Ἦταν ὅμως πεπρωμένο ἀπ' τὸ γυιὸ τοῦ Ἡετίωνα νὰ ἀναβλασῇ ἡσούν συμφερὲς πολλὲς στὴν Κόρινθο. Γιατὶ ἡ Λάβδα κρυφάκουε ἔλη τὴν ψλοκούδέντα τῶν δέκα πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα· καὶ ἐπειδὴ τὴν ἔπιασε φόβος μήπως ἀλλάξουν γνώμη καὶ ξαναπάρουν τὸ παιδί γιὰ νὰ τὸ ξεκάνουν, παίρνει τὸ μωρὸ καὶ τὸ κρύβει ἐκεῖ πού νόμιζε πὼς ἦταν ἀδύνατο νὰ ὁ ἀσκαλύψει, μέσα σὲ μιὰ κυμέλη· τὸ ἔφερε πιά καλά πὼς ἂν ξαναγυρίζον θὰ σκιάλιζαν τὰ πάντα νὰ τὸ βροῦν· ἔτσι κι ἔγινε. Ξαναγυρίζοντας ὅμως καὶ μὴ μπορῶν ας νὰ τὸ ἀνακαλύψουν ἀποφασίζουν νὰ φύγουν καὶ νὰ ποῦν σ' ἐκείνους, πού τοὺς ἔστειλαν, πὼς ἔπραξαν σύμφωνα μὲ τίς ἐντολές τους. Ἔτσι καὶ εἶπαν. Μεταπαῦτα ὁ γυιὸς τοῦ Ἡετίωνα μεγάλωσε κι ἐπειδὴ γλύτωσε ἀπ' τὸν κίνδυνο κλεισμένος μέσα στὴν Κυμέλη πῆρε τὸ ὄνομα Κύμελος. Ὅταν ἀνδρώθηκε ζήησε καὶ πῆρε ἀπ' τοὺς Δελφοὺς πολὺ εὐνοϊκὸν γι' αὐτὸν χρησμὸ ἀπ' τὸν ὁποῖο πείστηκε καὶ κατέλαβε τὴν Κόρινθο. Ἴδου ὁ χρησμὸς:

Εὐχισμένος αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος πού μπαίνει μέσ' στὸ σπιτί μου
[κό μου

ὁ Κύμελος ὁ γυιὸς τοῦ Ἡετίωνα, ὁ βασιλεὺς τῆς ἐνδοξῆς Κο-
[ρίνθου

αὐτὸς καὶ τὰ παιδιὰ του, ὅχι ὁμῶς καὶ τὰ ἐγγόνια του.

Αὐτὰ ἔλεγε ὁ χρησμός:

Τέτοια ἦταν ἡ πολιτεία οὗ Κύμελου σὺν τυράννου. Πολλοὺς Κορινθίους κατέτρεξε, ἀπὸ πολλοὺς ἄρπαξε τὰ λεφτὰ καὶ πολὺ περισσό ερους τοὺς ἔστειλε στὸν ἄλλο κόσμος. Τριάντα χρόνια στὴν ἀρχὴ περνᾷ με καλοζωίᾳ καὶ ἀφίνει διαδοχὸν τοῦ στὴν τυραννίδα τὸν γυιὸν τοῦ Περίανδρου. Ὁ Περίανδρος λοιπὸν ἀρχικὰ φάνηκε μαλακῶ ερος ἀπ' τὸν πατέρα του. Μὰ ἀπ' τὸν καιρὸ πού ἦρθε σ' ἐπικοινωνία μετ' τὸν τύραννον τῆς Μιλήτου τὸν Θρασύβουλον μέσῳ ἀγγελιοφόρων, ἄφισε πίσω καὶ αὐτὸν τὸν Κύμेलον σ' ἡ σκληρότητα. Ζήτησε λοιπὸν, στέλνοντας ἄνθρωπον στὸν Θρασύβουλον νὰ μάθῃ με ποιοὺ σύστημα θὰ κυβερνᾷγε ἄριστά. Ὁ Θρασύβουλος πῆρε τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Περίανδρου καὶ τὸν ὠδήγησε ἔξω ἀπ' ἡν πόλιν καὶ μπαίνοντας μέσα σ' ἕνα σπαρμένον χωράφι πέραγε ἀνάμεσα στὰ στάχυα ρωτώντας καὶ ἔξε ἀζοντάς τον γιὰ τὸν ἐρχομὸν τοῦ ἀπ' τὴν Κόρινθον καὶ καθε φασὰ πού συναντιοῦσαν ἕνα ψηλότερον ἀπ' τ' ἄλλα στόχου τ' ἀποκεφάλιζε καὶ ὄρριχνε καταγῆς· ἔτσι κατὰστρεψε τὰ πιὸ ψηλὰ καὶ μεστωμένα στάχυα καὶ βγαίνοντας ἀπ' τὸ σπαρτό, χωρὶς ν' ἀνοίξῃ στόμα, σ' ἔλπει πίσω τὸν κήρυκα. Ὁ Περίανδρος, σὰ γύρισε ὁ ἀπεσταλμένος του στὴν Κόρινθον, ἦταν ἀνυπόμονος ν' ἀκούσῃ τὴ συμβουλὴν. Ἐκεῖνος ὁμῶς εἶπε πῶς δὲ φέρνῃ κανένα μήνυμα ἀπ' τὸν Θρασύβουλον καὶ πῶς ἀπαροῦσε πού ὃν ἔστειλε νὰ συμβουλευτεῖ ἕναν τέτοιον παράφρονον πού κατέστρεψε τὴν ἴδιαν τοῦ τὴν περιουσίαν· ἔπειτα διηγήθηκε ὅσα εἶδε νὰ κάνει ὁ Θρασύβουλος. Ὡστόσο ὁ Περίανδρος κατὰλαβε τί σημασία εἶχε ἡ πράξις τοῦ Θρασύβουλου, πού ἔσσι τὸν συμβούλευε νὰ ἐκκαθαρίξῃ τὴν ἀφρόκρεμα τῶν πολιτῶν· τότε ἔδειξε ὅλη ἡ σκληρότητά του. Ὅσα εἶχαν γλυτώσει ἀπ' τοὺς φόβους καὶ τοὺς διωγμοὺς τοῦ Κύμελου, τὰ ξεμπέρδανε ὁ γυιὸς καὶ του. Μάλιστα μιὰ μέρα ξεγύμνωσε ὅλες τὰς γυναῖκες τῶν Κορινθίων ἐξ αἰτίας τῆς δικιᾶς του τῆς Μελισσας. Καὶ αὐτὸ γιὰτὶ ὅταν ἔστειλε ἀνθρώπους τοῦ πάνω σπὸ Ἀχέροντα, στοὺς Θεσπρωτοὺς, νὰ ρωτῇ τὸ νεκρομαντεῖον γιὰ κάτι ἐμπιστευμένα ξένα χρήματα φανερώθηκε ἡ νεκρὴ Μελίσσα καὶ τὸ δήλωσε πῶς αὔτε με σημάδια οὔτε με λόγια θὰ φανερώσῃ σὲ ποιοὺ μέρος κρύβονταν ἡ παρακαταθήκη· σ' ὃν Ἀδὴν κάνει κρῦον καὶ αὐτὴ εἶναι ὁλόγυμνη σὲ τίποτα δὲν ὠφελοῦσαν τὰ ρούχα πού ἔθαψε μαζί της, γιὰτὶ εἶχαν μείνῃ ἀγγιχτά ἀπ' τὴ φωτιά· καὶ ὅς εἶναι

ἀπόδειξη ἥς ἀλήθειας τὸ ὅτι ὁ Περικλῆς ἐρριξε τὰ καρβέλια σὲ φούρνο πού δὲν ἔκαιγε. Μόλις ἀκούσε αὐτὰ ὁ Περικλῆς ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους του —πράγματι ἦταν τόσο πειστικὴ ἡ ἀπόδειξη, ἀφοῦ ὁ ἴδιος εἶχε νεκροθεύσει στὸ πτώμα τῆς γυναίκας του —δίνει ἀμέσως διαταγὴ νὰ βγοῦν καὶ νὰ συγκεντρωθοῦν ἔξω στὸ Ἱεραῖο ὅλες αἱ γυναῖκες τῶν Κορινθίων. Αὐτὲς, σὰ νὰ πηγαιναὶν σὲ πανηγύρι, ντύθηκαν, μὲ τὰ καλύτερά τους· βάζει τότε ὁ τύραννος καὶ τὶς ξεγυμνῶνουν ὅλες χωρὶς διάκριση καὶ τὶς ἐλεύθερες καὶ τὶς δοῦλες· στοιδιάζουν τὰ φορέματα μέσα σ' ἓνα λάκκο καὶ ἐνῶ βάζει φωτιά ταυτόχρονα εὐχεται στὴ Μελισσα. Ὅταν ξανάσ ειλε, γιὰ δευτέρη φορά, τοὺς ἀνθρώπους στὸ νεκρομαντεῖο τὸ φάντασμα τῆς Μελισσας μίλησε καὶ φανέρωσε τὸν ὅπο πού κείτονταν ὁ ξένος θεσσαυρός. Τέτοια εἶναι ἡ τυραννίδα σας, Λακεδαιμόνιοι καὶ τέτοια τὰ ἔργα της.

Μεταφράζει: ΚΩΣΤΑΣ Π. ΒΛΑΧΟΣ

Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Η Σ Τ Ζ Α Λ Λ Α Σ

Α Μ Φ Ι Β Ο Λ Ι Ε Σ

Στὰ μάτια ἄλμυρά δάκρυα.
Ρυτίδες στὸ μέτωπό σου,
μὲ θλίψη πόνου στὸ πρόσωπο
καὶ μέσα σου κεντὴ ἀμφιβολία.

Τότε θέλω νὰ γίνω ροδόστομο,
νὰ γίνω Ἄνοιξι,
νὰ γίνω ἄνεμος,
φθινοπωριάτικο δειλινὸ
καὶ νὰ σὲ λαύσω στὴν ἀγάπη μου.

ΧΡΟΝΙΚΑ

● ΤΟ ΝΟΜΠΕΛ ΤΟΥ 63 ΚΑΙ Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Ωρισμένα γεγονότα έρχονται με την απρόβλεπτη παρουσία τους κι' αναταράζουν τὸ συνηθισμένο κλίμα φέρνοντας μαζί μιὰ προβολή πραγμάτων πού ὑπῆρχαν ἀπὸ πρὶν. Ὁ Σεφέρης κλείνει ἐφέτος τὰ 63 χρόνια. Τὸ '47 τιμήθηκε μετ' τὸ κρατικὸ «Ἐπαθλο Κωστῇ Παλαμᾷ» καὶ τὸ '61 (ἐκτὸς τῶν διακρίσεων τοῦ ἑξωτερικοῦ) δέχτηκε μοναδική, γιὰ τὰ ἑλληνικὰ Γράμματα, τιμὴ μετ' ἀφιέρωμα «Γιὰ τὸν Σεφέρη». Ἡ ἀπονομὴ τοῦ Νόμπελ μ' ἄλλα λόγια δὲν ἀποκαλύπτει στὴν ἀκαδημία τὸ Σεφέρη. Ἀφήνει προπαντὸς ἀκάλυπτο καὶ τυπικὰ ἓνα πνεῦμα ἀντιποιοτικῆς στάσης τοῦ ιδρύματος—πνεῦμα ὅχι ἁμοιόρῳ ἐνσυνείδητης ἀνεκτικότητος ἐκλεγομένων καὶ εἰσηγητῶν. Πράγματι ὁ ρόλος τῆς ἀκαδημίας ἔχει πρὸ πολλοῦ διαγραφεῖ γιὰ τὴ συνείδησή μας. Ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὸν ποιητὴ. Τὸ ἔργο κι' ἡ παράδοσις ἔχουν δημιουργήσει ἓνα προηγούμενο κι' ἰδιαίτερα δὲν φέρνουν στὴν ἀκαδημία. Τὸ ἔργο του γιὰτὶ ἀποτελεῖ φορέα ἀξίας καὶ παρόντος—δυνὸ στοιχεῖα πού οἱ ἀκαδημαϊκὲς ἀρχὲς ἔχουν πάψει νὰ ζητοῦν. Ἡ παράδοσις γιὰτὶ ὁ Σεφέρης στέκεται συνέχεια κάποιων μεγάλων (καὶ ἰδιαίτερα τοῦ Καβάφη) πού ἀγνοήθηκαν, γιὰτὶ κράτησε ὡς τώρα ἓνα ἥθος, καὶ γιὰτὶ ὀφείλει ἓνα χρέος, πρὸς τὸν ἑαυτὸ του καὶ πρὸς τοὺς νεώτερους, μετ' τὴ συνέπειαν στὸ παρελθόν. Ἄς σημειωθεῖ πὼς οἱ πρῶτες πνευματικὲς δυνάμεις μας ὑπηρετοῦν στὴν ποίησι, ὅταν οἱ ἔδρες κατέχονται ἀπὸ πεζογράφους καὶ πὼς σὲ καιρὸ πού ἀξίες ἀμφισβητούμενες κι' ἀναχρονιστικὲς βρισκόταν στὴν ἀκαδημία, ἀπουσίαζαν ὁ Σικελιανὸς κι' ὁ Καζαντζάκης.

● Η ΥΠΟΔΟΧΗ

«Νόμπελ

Ὁνειρο ἄπιαστο κι' ἄφταστο—οὔτε τὸ ὕψος τοῦ Παλαμᾷ τὸ εἶχε ἀγγίξει, οὔτε ἡ παγκόσμιος ὑπόβολή τοῦ Σικελιανοῦ τὸ εἶχε / 3
φθάσει· ὄνειρο πού ἔμεινε πέρα κι' ἀπ' τὸ ἀπροσμέτρητο εὖρος
ἐνὸς Καζαντζάκη. Τὸ ἔπιασε ὁμῶς ὁ Γιώργος Σεφέρης. Ἄς εἶναι.
Ἡ προσωπικὴ του ἱκανοποίησις εἶναι καὶ πανελλήνια χαρά».

Ἐφημερίδα Ἀθηνῶν

Τὸ σχόλιο δὲν ἀντέχει βέβαια σὲ συζήτηση—ὅμως δείχνει μιὰ νοοτροπία ἂν ὄχι μιὰ ἀντίληψη. Πιὸ πολὺ: μιὰ ἀβασάνιστη κι' ἀπρόσωπη κρίση, (αἴφνης τί θὰ πεῖ «ὕψος τοῦ Παλαμᾶ», «παγκόσμια ὑποβολή τοῦ Σικελιανοῦ» ἢ «ἀπροσμέτρητο εὖρος τοῦ Καζαντζάκη»;) Δὲν εἶναι ~~σὺν~~ ^{ὅτι} αὐτό. Βαραίνει τόσο ἡ γενικὴ διαπίστωση. Ἡ φράση τοῦ Σολωμοῦ: «τὸ ἔθνος πρέπει νὰ μάθῃ νὰ θεωρῇ ἔθνικόν ὅ,τι εἶναι ἀληθές», ἐξακολουθεῖ νὰ πορορεύεται τοῦ ἔθνους. Τὸ σημερινὸ ἔθνος πιθανὸν πορεύτηκε ὡς τὶς προθέσεις, ὄχι πάντως ὡς τὶς δυνατότητες ποὺ εἶναι προϋπόθεση ἐκείνου ποὺ ζητᾷ ὁ Σολωμός. Τὸ «πρέπει» ἐξακολουθεῖ νὰ μὴν ἀκούγεται ὅσο τὸ ἔθνος δὲν ἐλέγχεται—δὲν ἀποκτᾷ ἐπίγνωση τοῦ ἑαυτοῦ του—ἐπαναπαυόμενο στὸ δεισιδαιμονικὸ στοιχεῖο τῆς λεβεντιάς, στὸ μικροσυναισθηματικὸ τοῦ φιλοτιμόν, στὸ ἐγωϊστικὸ τῆς ἀμάθειας... Ὑπάρχει, ἔξω ἀπὸ τὸ Νόμπελ προπαντός, ἓνας Σεφέρης. Τὸ μάτι ποὺ κοίταξε χωρὶς διάθεση φυγῆς κι' ἡ φωνή του—ἡ θρηνητικὴ διαπίστωση πὼς κάτω ἀπὸ τὸν φωτεινὸ ἥλιο κι' ἔπειτα ἀπὸ ἓνα εὐτυχισμένο παρελθὸν πορεύεται ἓνα φτηνὸ παρόν. Κρίνοντας ἀπὸ τὴν ὑποδοχὴ τῆς βράβευσης ἀναρωτιέται κανένας ἂν ἡ σύγχρονη σκέψη κι' ἡ ἀλήθεια τοῦ ἀνήκουν στὸ γῶρο ἑνὸς τόπου ποὺ δὲν πῆρε συνείδηση τῆς προγονικῆς τοῖς σημασίας, ἐπιμένοντας νὰ ἐπικαλεῖται τὰ χαμόγελα καὶ τὶς φιλοφρονήσεις ἀπ' τοὺς ξένους. Εἶναι ἄλλωστε χαρακτηριστικὴ ἡ περίπτωση τῆς καταδικαστικῆς στάσης ποὺ κράτησε ὁ τύπος σ' ὅσους ἐπιχείρησαν νὰ προσπεράσουν. Ἀπὸ τὸν Καραϊσκάκη καὶ τὸν Καποδίστρια ὡς τὸν Σκουτρή καὶ τοὺς νεώτερους ἡ ἱστορία μας δὲν φαίνεται νὰ ἔχει ἀλλάξει μέτρο. Κι' αὐτὸ εἶναι προπαντός ἡ δραματικὴ σιγουριὰ ἐκείνου ποὺ «ξέρεῖ πὼς δὲν ξέρουν» ὅλοι αὐτοὶ—ὁ κόσμος «ποὺ λέει πὼς βρίσκεται στὴν Ἀττικὴ καὶ δὲν βρίσκεται πουθενά». Κι' ἀκόμα ἡ ἀρνητικὴ πραγματικότης πὼς λογαριάζεται γιὰ πιὸ σημαντικὸ τὸ δοχεῖο ἀπ' τὸ περιεχόμενον—ὁ προκλητικὸς διάκοσμος μὲ τὰ χτυπητὰ χρώματα ποὺ «θαμπώνουν τοὺς βαρβάρους», γιὰ νὰ συναντήσουμε ἐνδεχομένως ἀπὸ δῶ «τὸ ὕψος τοῦ Παλαμᾶ» «καὶ τὸ ἀπροσμέτρητο εὖρος τοῦ Καζαντζάκη».

● ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Τὸ κινηματογραφικὸ Festival Θεσσαλονίκης ξέφτισε πρόωρα. Οἱ ἐπαγγελίες τῶν ἐπισήμων κι' οἱ προσδοκίες τῶν καλόπιστων ἀποδείχτηκαν φρουδες. Σὲ λίγα χρόνια τὸ ἐνδιαφέρον ἀτόνησε καὶ πολλαπλασιάστηκαν οἱ ἀτέλειες. Ποτὲ ἡ ἀρμοδία

Ἐπιτροπή δὲν τὰ κατάφερε νὰ δώσει κατάλογο τῶν Films ἐκ τῶν προτέρων. Πάντα ἄλλαγες τὴν τελευταία στιγμή ἢ ἀποκλεισμός. Οἱ ταινίες ποὺ ὑποτίθεται ὅτι προκρίνονται γιὰ τὴν ἐπίσημη προβολή, πολλές φορές δὲν εἶναι τελειωμένες στὰ καθωρισμένα ἀπ' τὸν κανονισμό χρονικά ὅρια ἢ κι' ὅταν προκριθοῦν ἀποσύρονται ἀπὸ τὸν παραγωγό. Τελικὰ προβάλλονται ἐλάχιστες καὶ βραβεύονται ὅλες. Τὸ σοβαρότερο ὅμως ἁμάρτημα στέκεται ἡ κριτικὴ Ἐπιτροπή. Ὑπάρλληλοι Ὑπουργείων, ποὺ δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὸ νᾶχουν κινηματογραφικὴ παιδεία ἢ ὀρθὴ αἰσθητικὴ ἀγωγή, κριτικοὶ ἐφημερίδων μὲ ἀποδεδειγμένη ρηχὴ κρίση, κοσμοκογράφοι τῶν καλλιτεχνικῶν γεγονότων καὶ τέλος ἐπιστέγασμα, ἀκαδημαϊκοὶ σκονισμένοι ποὺ οὔτε ὁ τίτλος τους οὔτε τὸ ἔργο τους κι' ὁ βίος τους ἀποδείχνουν εὐθυτενεῖς χαρακτῆρες. Ἔτσι ἐνδιαφέρει τίς κοσμικὲς στήλες τῶν ἐφημερίδων καὶ τοὺς ἀργόσχολους σνόμπ.

● ΕΝΘΥΜΗΣΗ

«Στις 22 Νοεμβρίου τοῦ σωτηρίου ἔτους 1963 δολοφονήθηκε ὁ Πρόεδρος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς Τζὼν Φιτζέραλντ Κέννεντυ, γνωστός γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ εἶχε γιὰ τὰ παιδιά καὶ γιὰ τοὺς ἀγῶνες τοῦ ἐναντίον τῶν φυλετικῶν διακρίσεων.

Εἶχε βγεῖ σὲ περιοδεία στὸ Τέξας μαζὶ μὲ τὴ γυναίκα του κυρία Ζακελὶν Κέννεντυ καὶ στὴν πόλη Ντάλλας τοὺς κάνανε μεγάλη ὑποδοχή. Ὁ Δήμαρχος τῆς πόλης κι' ἡ γυναίκα του ἦταν ἐνθουσιασμένοι κι' ὁ Πρόεδρος φαινόταν εὐτυχισμένος.

Βγάλανε μάλιστα καὶ τὸ σκέπασμα τοῦ αὐτοκινήτου, γιὰ νὰ χαιρετοῦν τὸ πλῆθος—ἐξ ἄλλου ἡ μέρα ἦταν «ζεστή καὶ ποιητικὴ».

Ἡ Κυρία Δημάρχου σὲ μιὰ στιγμή ἔσκυψε καὶ εἶπε στὸν Πρόεδρο: «μὴν πῆτε πιά πὼς στὸ Τέξας δὲν σᾶς ἀγαποῦν!» Κι' ἐκεῖνος ἀπάντησε: «Ὁχι, βέβαια».

Τύτε ἀκριβῶς τοῦ ρίξανε τρεῖς σφαῖρες ἀπὸ τὴν 5ο ὄροφο ἐνὸς σπιτιοῦ (ἔτσι λένε). Οἱ δυὸ χτυπήσανε τὸν Πρόεδρο στὸ κεφάλι.

Πιάστηκε γιὰ δολοφόνος κάποιος Ὁσβαλντ, μὰ δὲν ὁμολόγησε. Ὑστερα ἀπὸ δυὸ μέρες ὁ δολοφόνος δολοφονήθηκε μέσα στὰ χέρια τῶν ἀστυνομικῶν ἀπὸ κάποιον Ρούντυ, ποὺ τώρα κάνει τὸν τρελλό.

Οἱ ἐφημερίδες γράφανε πὼς στὸ Τέξας μαζεύτηκαν ὅλα τὰ

καθάρματα: ρατσιστές, φασίστες, πολεμοκάπηλοι, γκάγκστερς.

“Ενας πολιτικός μεγάλος είπε πώς με τή δολοφονία του Τζών Κέννεντυ ή ανθρωπότητα έγινε φτωχότερη.

“Ολος ο κόσμος πένθισε και έγιναν παντοῦ μνημόσυνα. Τὸ πένθος ἔφτασε ὡς τούτη τὴν ἄκρη, γιατί ὅλοι ξέρομε πὼς τὸ Τέξας εἶναι πολὺ μικρό, γιὰ νὰ χωρέσει ὅλα τὰ καθάρματα: ρατσιστές, φασίστες, πολεμοκάπηλους, γκάγκστερς».

● ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Φίλη «Ἐνδοχώρα»,

Ἴσως τὸ σημείωμά μου γιὰ τὸ «Χαλὶ τῆς Ἑρμίνης», τοῦ Ἀντρέα Καραντώνη, νὰ βοήθησε κάποιες παρανοήσεις τοῦ κ. Ἀρά-
γη, («Ἐνδοχώρα», τεῦχος 21) τίς παρακάτω κατὰ τὴ γνώμη μου:

Λέγοντας πὼς στὴν περίπτωση Καραντώνη ἡ ποίησή του, στάθηκε «κλειδί» γιὰ τὴν κριτικὴ του, δὲν ἤθελα νὰ πῶ πὼς μᾶς βοήθησε νὰ τὴν «ἀνακαλύψουμε»—συμφωνῶ μὲ τὸν κ. Ἀράγη πὼς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κάτι τέτοιο. Τὸν ἄνθρωπο ἤθελα νὰ πῶ μᾶς φανέρωσε· εἶδαμε πὼς ζοῦσε τὴν ποίηση μὲ πάθος, δὲν τὴν κοίταζε μονάχα μὲ τὸ μάτι τοῦ «εἰδικοῦ».

“Ὅσο γιὰ τίς ἐξομολογήσεις τοῦ κ. Καραντώνη θὰ ἔπρεπε νομίζω ν’ ἀφήσουν ἀδιάφορο τὸν κ. Ἀράγη—πότε ἡ γνώμη ἐνὸς ποιητῆ γιὰ τὸ ἔργο του, φανερὰ ἢ μὲ μισόλογα εἰπωμένη, στάθηκε μέτρο γιὰ νὰ τὸ κρίνουν κ’ οἱ ἄλλοι;

Καί, τέλος, μίλησα κ’ ἐγὼ γιὰ στίχους μέτριους καὶ πεζολογικούς στὸ «Χαλὶ τῆς Ἑρμίνης», ἄλλο ἂν δὲ βρῆκα ἀπαραίτητο νὰ παρουσιάσω τὴ «βουβωνοκήλη τοῦ Διευθυντῆ»—δὲ μ’ ἐνδιαφέρει ἡ ἀνατομία οὔτε στὰ σώματα οὔτε στὰ ξένα σημειώματα. “Ὅσο γιὰ τὰ ποιήματα ἐκεῖνα ποὺ φαίνονται στὸν κ. Ἀράγη σὰν «ἄτομα διαφορετικῶν φυλῶν», δὲ νομίζω πὼς αὐτὸ καὶ μόνο μπορεῖ νὰ στηρίζει κατηγορία ἐναντίον τους. Πρέπει πρῶτα νὰ βροῦμε—καὶ νὰ τὸ δείξουμε καὶ στὸν ἄλλο—ἀπὸ ποιά φυλὴ μᾶς ἦρθαν...

“Ὁ κ. Ἀράγης γενικὰ βλέπει «ὑποτονία» στὸ «Χαλὶ τῆς Ἑρμίνης»—δικαίωμά του. Δὲν τὸ βρίσκω ὅμως σωστὸ νὰ τοῦ ζητάει καί...μονοτονία—μὲ τὸ τὸ πρόσχημα τῆς ὁμοιογένειας ἢ κά-
ποιο ἄλλο...ὁμοιογενές...

Εὐχαριστώντας γιὰ τὸ χῶρο ποὺ μοῦ χάρισε,

Δικός σου

Ἀθήνα, 20)11)63

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ

Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Ε. Β. WHITE: «Λογοτεχνικός μεταφραστής» Μετάφραση:
Ν. Β. Λώλη

Ένας εκδότης από το Σικάγο μᾶς ἔστειλε ἕνα φορητὸ δοκιμαστή, πού μ' αὐτὸν μπορούμε νὰ ἐλέγχουμε τὸ γραπτὸ μας ἂν εἶναι κατανοητό. Ὁ δοκιμαστής κατασκευάστηκε ἀπὸ τὴ Τζένεραλ Μότορς, πού δὲν ἀρκέστηκε νὰ δώσει στὸν κόσμον μιὰ Κάντιλλακ, μὰ τώρα ὁραματίζεται νὰ πετύχει τὴν τέλεια κατανόηση μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Τὸ μηχανήμα (εἶναι ἀπλῶς ἕνας κυψολεϊδῆς δίσκος μ' ἕναν ἄλλο δίσκο κλήσεως) ὀνομάζεται «Ὁ Δοκιμαστής τοῦ Εὐκόλου διαβάσματος» καὶ δείχνει τέσσερις βαθμοὺς «εὐκόλου διαβάσματος»: Πολὺ Εὐκόλο. Εὐκόλο, Δύσκολο, Πολὺ Δύσκολο. Προσθέτεις τὶς λέξεις σου καὶ τὶς συλλαβές, χειρίζεσαι τὸ δίσκο κλήσεως καὶ ἕνας δείκτης σου λέει ἂν κάποιος θὰ κατανοήσει αὐτὸ πού ἔγραψες. Μαζί στάλθηκε κι' ἕνας Ὁδηγὸς χρήσεως, πού ἀφοῦ μάθαμε ἀπ' ἐξω τοὺς ἀπλοὺς κανόνες δὲ χάσαμε καιρὸ νὰ κάνουμε μιὰ δοκιμὴ στὸ ἴδιο τὸ βιβλίο τῶν ὁδηγιῶν, γιὰ νὰ δοῦμε πῶς τὰ πήγαινε αὐτὸς ὁ συγγραφέας. Τὸν κακομοίρη! Ἡ κατατοπιστικὴ περίληψί του, στὸ ἐξώφυλλο, ἀποδείχνονταν Πολὺ Δύσκολη.

Τὸ ἄλλο βῆμα ἦταν νὰ δοκιμάσουμε τὴν πρώτη φράση στὴν ὄψη τοῦ δοκιμαστή: «Πῶς νὰ δοκιμάσετε τὸ Εὐκόλο Διάβασμα ἑνὸς γραφτοῦ». Φυσικά, δὲν ὑπάρχει τέτοιο πρᾶγμα ὅπως τὸ εὐκοδο διάβασμα ἑνὸς γραφτοῦ. Ὑπάρχει ἡ εὐχέρεια μὲ τὴν ὁποία τὸ γραπτὸ μπορεί νὰ διαβαστεῖ, ἀλλὰ αὐτὴ εἶναι κατάσταση τοῦ ἀναγνώστη, καὶ ὄχι τοῦ γραφτοῦ. Ἔτσι οἱ ἐφευρέτες καὶ ἐκμεταλλευτὲς αὐτοῦ τοῦ δοκιμαστή ξεκίνησαν μὲ μιὰ κακὴ ἀρχή, μ' ἕνα πολὺ δύσκολο βιβλίο ὁδηγιῶν καὶ μιὰ ἀταίριαστη φράση. Ἀμέσως κιόλας τὸ ἕνα τους πόδι πιάστηκε στὸ ἀγκαθερὸ μονοπάτι τῆς χρήσεως τῶν Ἀγγικῶν.

Ὁχι μονάχα πῆρε κακὸ βαθμὸ στὸ ἐξώφυλλο τῶν ὁδηγιῶν ὁ συγγραφέας τους, ἀλλὰ καὶ μέσα στὸ βιβλίο χρησιμοποίησε τὴ λέξη «προσωποποίησε» σ' ἕνα δοκίμιο τοῦ πῶς νὰ βελτιώσει κανεὶς τὸ γράψιμό του. Ὁ ἀνθρώπος πού τοῦ ἀρέσει ἡ λέξη «προσωποποίησε» δικαιούται νὰ τὴν προτιμήσει, ἀλλὰ μᾶς κάνει σκεπτικούς τὸ ἂν θὰ μπορούσε νὰ μπεῖ στὴν περίπτωση πού κάποιος δίνει ὁδηγίες σὲ συγγραφεῖς. «Ὅσες φορές εἶναι δυνατό», ἔγραψε, «προσωποποίησε τὸ γράψιμό σου, ἀπευθύνοντάς το στὸν ἀναγνώστη». Ὅσο γιὰ μᾶς, εὐχαρίστως θὰ Σιμωνοποιούσαμε τὴ γιαγιά μας ὅπως θὰ προσωποποιούσαμε τὸ γράψιμό μας.

Στὸν ἴδιον φάκελλο μὲ τὸν δοκιμαστή, λάβαμε ἕνα ἄλλο ἐκπαιδευτικὸ βοήθημα γιὰ συγγραφεῖς—ἕνα βιβλιαράκι πού ἐπιγράφονταν «Πῶς νὰ Γράφετε Καλύτερα» ὑπὸ Ρούντολφ Φλέσς. Καὶ αὐτὸ τὸ μελετήσαμε, καὶ αὐτὸ ἀμέσως ἀπόδειξε τὸν ξαντζιάρικο χαρακτήρα τῆς Ἀγγλικῆς γλώσσας νὰ πετάξει ὅποιονδήποτε πηδῆξει κοκκορευόμενος στὴ σέλλα. Ἡ γλῶσσα ὄχι μόνον μπορεί νὰ ξετινάξει ἕναν ἱππέα, ἀλλὰ ξέρει γιὰ νὰ τὸν ξετινάξει χιλιάδες τεχνάσματα πού τὸ ἕνα εἶναι γελοιοδέστερο ἀπὸ τὸ προηγούμενο. Ὁ Δρ Φλέσς ἔμεινε μόνο ἕνα ἢ δυὸ λεπτά στὴ σέλλα. Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπικεφαλίδα «Σκέψου προτοῦ γράψεις», ἔγραψε: «Τὸ βασικὸ πρᾶγμα πού πρέπει νὰ λάβεις ὑπ' ὄψη σου εἶναι ὁ σκοπὸς σου στὸ γράψιμο. Γιατί κάθεσαι κάτω νὰ γρά-

ψεις;» Καὶ ἡ ἡχώ ἀπάντησε: Γιατί, φίλε μου, εἶναι πιὸ ἀναπνευστικά ἀπὸ τὸ νὰ στεκόμουν ὄρθιος.

Ἡ ἐπικοινωνία μὲ γραπτὲς λέξεις εἶναι ἀβρότερο (κι' ὠραιότερο) πρᾶγμα ἀπ' ὅ,τι ὁ Δρ Φλὲς καὶ ἡ Τζένεραλ Μότορς φαντάσθηκαν. Ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ «μέσος ἀναγνώστης» μπορεῖ νὰ διαβάσει ὅ,τι ἀποδίδεται εὐκόλα καὶ ὅτι ὁ συγγραφέας πρέπει νὰ γράφει σ' αὐτὸ ἢ κάτω ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἐπίπεδο. Αὐτὸ εἶναι μιὰ αὐθαίρετη καὶ ὑποτιμητικὴ ἀντίληψη. Δὲν ὑπάρχει μέσος ἀναγνώστης, καὶ γιὰ νὰ φθάσεις κάτω σ' αὐτὸν τὸν φανταστικὸ τύπο εἶναι σὺν νὰ ἀρνείσαι ὅτι ὁ καθένας μας βαδίζει πρὸς τὴν ἐξέλιξη, πρὸς τὴν ἄνοδο. («Ἄνοδος», μιὰ πού τὸ φέρνει ὁ λόγος, εἶναι μιὰ λέξη πού ὁ Δρ Φλὲς συμβουλεύει τοὺς συγγραφεῖς ν' ἀποφεύγουν. Πολὺ παράδοξο).

Πιστεύουμε ὅτι κανένας συγγραφέας δὲν μπορεῖ νὰ καλλιτερέψει τὸ γραπτὸ του ὅσο πού νὰ ἀπορρίψει τὴν ἔμμονη ἰδέα ὅτι ὁ ἀναγνώστης εἶναι μικρόμυαλος, τὸ γράψιμο εἶναι πράξη πίστεως καὶ ὄχι τέχνημα τῆς γραμματικῆς. Ἡ ἄνοδος βρίσκεται στὴν οὐσία τοῦ θέματος. Ἡ χώρα πού οἱ συγγραφεῖς τῆς ἀκολουθοῦν ἓνα λογοτεχνικὸ δοκιμαστικὸν κατερχόμενο δὲν ἀνέρχεται καὶ—ἐὰν μοῦ συγχωρεῖτε τὴν ἔκφραση—ὁ συγγραφέας πού ἀμφισβητεῖ τὴν ἱκανότητα τοῦ προσώπου πού βρίσκεται στὴν ἄλλη ἄκρῃ τῆς γραμμῆς, δὲν εἶναι καὶ συγγραφέας, ἀπλῶς εἶναι μουντζουρωτὴς χαρτιῶν. Οἱ κινηματογραφιστὲς πρὶν ἀπὸ καιρὸ ἀποφάσισαν ὅτι μιὰ πλατύτερη ἐπικοινωνία θὰ μπορούσε νὰ ἐπιτευχθεῖ μὲ μιὰ ἐλεύθερη κἀθοδο στὰ χαμηλότερα ἐπίπεδα, καὶ μὲ ὑπερηφάνεια βάδισαν πρὸς τὰ κάτω, μέχρι πού ἐφθασαν στὸ ὑπόγειο. Τώρα ὅμως ψηλαφοῦν γιὰ τὸ διακόπτη τοῦ ἡλεκτρικοῦ, ἐλπίζοντας ὅτι θὰ βροῦν τὸ δρόμο πρὸς τὴν ἔξοδο.

Μελετήσαμε τὶς ὁδηγίες τοῦ Δρ Φλὲς μὲ προσοχή, ἀλλὰ ἀνατρέξαμε γιὰ καθοδήγηση πάνω σ' αὐτὰ τὰ ζητήματα σ' ἓνα ἀπὸ τοὺς παλιότερους Ἀμερικανούς, πού ἔγραψε μὲ περισσότερη ὑπομονὴ καὶ μεγαλύτερη πίστι. «Φοβοῦμαι περισσότερο», ἔγραψε, «μήπως ἡ ἔκφρασή μου δὲν θὰ εἶναι ἀρκετὰ γενναία ὁδωρῇ, δὲν θὰ ἀπλώνεται ἀρκετὰ μακρὰ μακρότερα ἀπὸ τὰ περιορισμένα ὅρια τῆς καθημερινῆς μου ἐμπειρίας, ὥστε νὰ εἶναι σύμφωνη πρὸς τὴν ἀλήθεια γιὰ τὴν ὁποία ἔχω πεισθίῃ... Γιατί τὸ ἐπίπεδο πρὸς τὰ κάτω πρὸς τὴν πιὸ τεμπέλικη ἀντίληψή μας πάντοτε, καὶ ὁ ἐπαινος ὅτι ἀποτελεῖ τοῦτο τὸ κοινὸ αἶσθημα; Τὸ κοινότερο αἶσθημα εἶναι τὸ αἶσθημα τῶν ἀνθρώπων πού κοιμοῦνται, πού τὸ ἐκκράζουν μὲ τὸ ροχαλητό».

Δοκιμάστε τὸ αὐτὸ μὲ τὸ λογοτεχνικὸ σας δοκιμαστή! Μπορεῖ νὰ βγεῖ ὅτι εἶναι Δύσκολο, μπορεῖ νὰ βγεῖ ὅτι εἶναι Εὐκόλο. Ἀλλὰ θὰ βγεῖ ὁλόκληρο, καὶ θὰ διαρκέσει γιὰ πάντα.

ΘΑΝΑΣΗ ΤΖΟΥΛΗ: Νίκου — Ἀλέξη Ἀσλάνογλου «Ποιήματα γιὰ ἓνα καλοκαίρι»

Ἡ ποίησις τοῦ Νίκου—Ἀλέξη Ἀσλάνογλου στὴ συλλογὴ του «Ποιήματα γιὰ ἓνα καλοκαίρι» ἔχει κυρίως περιεχόμενο εἰδολογικόν. Ἡ μορφή δηλαδὴ πλάθεται κατὰ τέτοιο τρόπο, πού νὰ παίρνει ἐπαλήθευση μόνο ἀπὸ τὸν ἑαυτό της. Ὅλη ἡ εἰκονοπλαστικὴ ἰδιοτροπία τοῦ Ἀσλάνογλου ἐνισχύει εἰδολογικὰ τὴν ποίησίν του σὲ βαθμὸ πού νὰ εὐ-

φραίνεσαι ἀπὸ τὴν ποίησίν του, ὅσο εὐφραίνεσαι ἀπὸ μιᾶ ἐπιφάνεια στιλπνῇ. Μένει ὁμως ἐπιφάνεια ἢ ποίησίν του—χωρὶς κορμὸ χωρὶς σπλάχνα, μιᾶ ποίηση ἀπὸ φωτισμένα τοιχώματα. Οἱ λέξεις του θανμάσις στὴν ἐπιλογὴ τους μὲ αἰσθησι φωναχτὴ δὲν εἶναι ποτισμένες ἀπὸ βαριὰ ποιητικὴ ἐμπειρία, δὲν ἀπόχτησαν αὐτὴ τὴν ἄλλη φύσιν τὴν ἀχώριστη ἀπὸ τὴν ποίησίν του, ἔτσι ποὺ ἂν τις βγάλει κανεὶς νὰ βλέπει ἓνα χῶρο πλήρη ἀπὸ ἀλήθειες, ἀπὸ δραματικὸ κατάλοιπο. Γίνονται δηλαδὴ οἱ λέξεις στὴν ποίησίν του «φλούδα σ' ἓνα μαλακὸ κορμό». Ὁ σκοπὸς τῆς ποίησης εἶναι νὰ καταδύεται στὰ βάθη τοῦ ὀρισμένου, γιὰ νὰ βρεῖ κάτι τὸ ἀνεξάντλητο (*). Αὐτὸ τὸ ὀρισμένο, κυριαρχημένο, ἀφομοιωμένο ἀπὸ τὸν ποιητὴ, ὡς τὰ ἐνδότερά του, λείπει ἢ δὲν φανερῶνεται σὲ μεγάλῃ διάστασι. Τὸ εἰδολογικὸ του ὁμως κέρδος, ἔστω καὶ ὡς ἐπιφάνεια, εἶναι ἀπόκτημα γιὰ τὴ νέα μας ποίηση. Ἡ δύναμή του καὶ ἡ ἀδυναμία μαζὶ τοῦ Ἀσλάνογλου νομίζω πὼς δηλώνεται στὰ δύο παρακάτω ποιήματά του:

Κι' ἂν μοῦ ρημάξατε τὸ γήπεδο ἢ καρδιά μου εἶναι
κόκκινο τοῦβλο καὶ ὑλικὸ γιὰ οἰκοδομὰς
σὰ φουσαρμόνικα μέσα στὴν κατεδάφιση

Κι' ἂν τσουρουφλίζεται στὸν ἥλιο αὐτὸς ὁ κάμπος
θὰ γίνω δροσερὸς καρπὸς λουλούδι ἀπόβραδο
βλασταίνοντας τὰ παιδικὰ σου μάτια

Κι' ἂν βρέχει στὸ μικρὸ σταθμὸ θὰ σέρνω
τὴ μουσικὴ σου μέσα σὰ χαλάσματα
σὰν ξοδεμένο φῶς στὸ νεροχύτη.

Καὶ σ' αὐτό:

Θέλω νὰ γράψω ποιήματα ἡλιόλουστα
ἐπάνω στ' ἀκρογιαλίας τῶν χειρῶν σου

Θέλω νὰ γράψω ποιήματα ἀχτένιστα
ἐπάνω στὸ ἀχτένιστο κεφάλι σου

Θέλω νὰ γράψω ποιήματα ἀδέσποτα
μισολιωμένα στὸ κατάξανθό σου σῶμα

Θέλω νὰ γράψω ποιήματα γιὰ σένα.

Οἱ μεταφορικοὶ δανεισμοὶ πολὺ συχνοὶ σὲ ὅλα του τὰ ποιήματα, ἴσως νὰ διαστέλλουν τὴν ἐπιφάνεια τῶν στίχων, μὰ τοὺς ἀδυνατίζουν τοὺς κάνουν μόνο ἐπιφάνεια καὶ εἰκόνα—«μιὰ δέσμη ἀπὸ εἰκόνες».

Δὲν ὑπάρχει τίποτε πληρὲς μέσα στὴν ποίηση, ποὺ νὰ δικαιώνει βιωματικὰ ἐννοῶ τὸν ποιητὴ. Τὰ πράγματα ἀνθίζουν μέσα στὸ βράδυ, ἀπὸ τὸ βράδυ περνοῦν στὴ νύχτα καὶ ἀπὸ τὴ νύχτα μέσα στὴ μνήμη. Μιὰ ἀποσυγκόλληση ποὺ οὔτε στὴ ζωὴ μένουν τὰ συντρίμια ἢ τὰ τμήματα οὔτε στὸ θάνατο ρίχνονται ἀφοῦ ὁ ποιητὴς τὰ σώσει, μαρτυρεῖ

* Πῶλ Κλωντέλ «Ποίηση καὶ τὸ σύμπαν» Πανώραμα Ἰδεῶν σελ. 192 τ.β..

καὶ ἴσως, μέσα στὴ μνήμη του, ὡς σκιές εἰδωλα καὶ φλοῦδες περισσότερο παρὰ ὡς ὕλη. Οὐτε ὁ χρόνος ἔχει, γιὰ τὸν ποιητὴ, ἓνα μέρος του, ἓνα καλοκαίρι πλήρες, στέρεο πὺν νὰ μένει ὡς μνήμη ἡδονικῆ—μνήμη ὕλης ὅπως στὸν Καβάφη ἢ στὸν Ἄρη Δικταῖο παραδείγματος χάριν. Ἔτσι διαβάζουμε στὴν ποίησιν τοῦ Ἀσλάνογλου:

Ψυχὴ μου χόρεψες ὅλο τὸ καλοκαίρι
ποὺς φωτεινὸς σηματοδότης δὲν τὸ δείχνει

Καὶ ἀλλοῦ:

Κατεδαφίζονται τὰ καλοκαίρια στὴ σειρά

Ἡ πρόθεσις τῆς ὁρμῆς ἀπογυμνώνεται, προσκαλεῖ ἀλλὰ δὲ δέχεται, δὲν ἱκανοποιεῖται, δὲν ἐκπληρώνεται αὐτὸ πὺν σημαδεύουν ὠρισμένοι τοῦ στίχοι, ὡς βούλησις. Ἡ ἄδεια καὶ ἀσυνάρτητη πολυκατοικία ἢ ἀνέραστη καὶ τὸ ἐρείπιο ἀπ' τὰ ναρκωτικά τοῦ ἡλίου εἶναι ἡ πρώτη ὕλη δραματικῆς συντριβῆς, ὅ,τι καλύτερο, κατὰ τὴ γνώμη μου, κατορθώνεται στὴ μικρὴ συλλογὴ τοῦ Νίκου—Ἀλέξη Ἀσλάνογλου.

Σ' ὅλα τὰ ποιήματα ἐπιχειρεῖται μιὰ λυρική ἀπόστυξη, πὺν φθάνει στὴν ἐξαέρωση (ὅπως στὸ θαυμάσιο ποίημα «καμιά ἀφίσα ἢ τοῖχος»). Ἡ μουσικὴ πὺν ἔχει ἡ ποίησίν του καὶ ἡ καθαρὴ εἰκονοπλασία του δὲν εἶναι λανθάνουσες ἀλλὰ ἐξώδερμες καὶ φωναχτές, ἐπιζήμιες γι' αὐτὸ στὴ ποίησίν του. Ἐπιδράσεις ἀπὸ ἄλλους δὲν ἔχει. Τὰ ἀφομοιωμένα σύμβολα π.χ. καὶ ἡ κυκλοφοροῦσα στὸ ἐσωτερικὸν τῶν πραγμάτων, τῶν σκιῶν, τῶν εἰδώλων πυκνὴ ὅπως ρευστοποιημένη ὕλη μουσικὴ καὶ ὁ εἰκονισμὸς στὴν ποίησιν τοῦ Θέμελη προέρχονται, ἀπορρέουν ἀπὸ μιὰ βαριὰ ποιητικὴ ἐμπειρία καὶ ἀπὸ ἀνανεωμένο νεοκλασικισμό. Ἀναλύσκειται ὁ Θέμελης στὸν προσδιορισμὸ μιᾶς γλώσσας μέσα στὴ γλώσσα, ὅπως λέγει ὁ Βαλερύ, μὲ μιὰ μοῖρα δύσκολη: σὰν νὰ τρώγει σὰν νὰ σκάπτει τὸ ἐσωτερικὸ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν λέξεων (ἀπὸ ὕλη εἶναι καὶ οἱ λέξεις) καὶ νὰ γεμίζει μὲ μουσικὴ καὶ μὲ ἤχους ἔρημους καὶ νεκροὺς τὰ χαίνοντα σύμβολα πὺν πλέουν, γέμοντα μουσικῶν φωνῶν καὶ θανάτου. Ἀναφέρω τὴν περίπτωσιν τοῦ Γ. Θέμελη, ἐπειδὴ σὲ ὠρισμένες κριτικὰς γιὰ τὴν ποίησιν τοῦ Ν.-Α. Ἀσλάνογλου εἶδα πὺς ἀνακαλύπτουν ζωηρές, ἀπὸ τὴν ποίησιν τοῦ Θέμελη, ἐπιδράσεις. Αὐτὸ τὸ λυρικὸ καὶ δραματικὸ μαζὶ βάρος ὁ Ν.-Α. Ἀσλάνογλου δὲν τὸ ἔχει οὔτε ὡς δείγμα, ἐνῶ ἔχει θαυμάσιους, ὅλο ἀρμονία, στίχους. Ὅταν μπεῖ στὴν «ἀσυνάρτητη» πολυκατοικία καὶ κατοικήσει ἢ ὅταν κατεβεῖ στὰ «στολίδια τοῦ βυθοῦ», γάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια, στὰ βάθη τοῦ ὠρισμένου ἔστω καὶ στὰ ἐρείπια τῆς Παλμύρας, τότε μὲ τὴν εἰδολογικὴ καλλιέργειαν πὺν ἐπέτυχαν οἱ στίχοι αὐτῆς τῆς συλλογῆς του καὶ πὺν θὰ τὴν κρατήσῃ καὶ θὰ τὴν τελειώσει, θὰ περιμένουμε μιὰ πολὺ καλὴ γιὰ τὴν ποίησίν μας σύμπτωση.